

Bernt Bratsberg, Torgeir Nyen og Oddbjørn Raaum

Voksne som tar fagbrev

Bernt Bratsberg, Torgeir Nyen og Oddbjørn Raaum

Voksne som tar fagbrev

© Fafo 2016
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	4
1 Innledning.....	5
2 Det norske fagopplæringssystemet.....	7
3 Hvem tar fagbrev som voksne i Norge?.....	11
4 Regresjonsanalyser	18
4.1 Fullføring av videregående opplæring (første gang før 40 år)	18
4.2 Fagbrev som voksen – ny sjanse til fullføring?	21
4.3 Videre utdanning via yrkesfag som voksen.....	26
5 Oppsummering og konklusjoner	31
Referanser.....	33
Appendiks.....	36

Forord

Det er gode muligheter for å ta fagbrev som voksen i Norge og dermed fullføre videregående opplæring. Dette notatet handler om hvem som tar fagbrev som voksne: hvilken sosial bakgrunn de har og i hvilken grad de har en fullført videregående utdanning fra før. Et sentralt spørsmål er om rekrutteringsgrunnlaget er et annet for de som tar fagbrev som voksne enn for de som fullfører videregående opplæring på annen måte. Notatet er en publikasjon fra prosjektet «Adult Learning, Vocational Skills and Labour Market Outcomes» som gjennomføres i et samarbeid mellom Fafo og Frischsenteret. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd gjennom forskningsprogrammet Utdanning 2020. Takk til Anna Hagen Tønder ved Fafo for verdifulle kommentarer til utkast til dette notatet.

Oslo, august 2016

Bernt Bratsberg, Torgeir Nyen og Oddbjørn Raaum

1 Innledning

Yrkesfagene står sentralt i det norske utdanningssystemet. 47 prosent av alle søkere til videregående opplæring (Vg1) søkte yrkesfag i 2016. Blant 16-åringene som kommer rett fra grunnskolen søker om lag fire av ti yrkesfaglig videregående opplæring (Nyen, Skålholt & Tønder 2015:180).¹ Likevel er det under to av ti i et kull som har fullført og bestått et yrkesfag innen fem år etter at de startet (se bl.a. Vibe, Frøseth & Hovdhaugen 2013:160). De øvrige har enten gått over til studieforbereidende utdanningsprogram underveis og lyktes med å fullføre med studiekompetanse, eller har verken fullført yrkesfag eller studieforbereidende program innen fem år. Av alle som begynte på yrkesfag i 2009, hadde 42,1 prosent ikke fullført og bestått innen fem år.² Frafallet i videregående opplæring gir grunn til bekymring, blant annet fordi de som ikke fullfører har økt sannsynlighet for å være utenfor arbeidsmarkedet senere i livet, selv når man kontrollerer for grunnskolekarakterer og sosiale bakgrunnsforhold som far og mors utdanning (Falch & Nyhus 2011).

Gjennomføringen blant unge gir imidlertid ikke det fulle bildet, verken av yrkesfagernes stilling, eller av hvor mange som fullfører videregående opplæring. Mange fullfører videregående opplæring som voksne, og mange av dem tar fagbrev, enten som voksne lærlinger eller gjennom praksiskandidatordningen. Om lag 150 000 fagbrev har blitt utstedt til voksne i perioden 1998–2013. Viktigst er praksiskandidatordningen der voksne som kan dokumentere lang og variert praksis innenfor et fag kan gå opp til fagprøve og få fagbrev. Ordningen gir mulighet for å formalisere kompetanse oppnådd gjennom arbeidsplassbasert læring og kan således gi grupper som opplever det som en barriere å skulle «sette seg på skolebenken» igjen, en alternativ vei til fagbrev. Ordningen har et stort omfang innen yrkesfagene. Om lag en tredjedel av alle fagbrev tas via praksiskandidatordningen, noe som utgjør om lag 6–7 000 fagbrev i året.

I dette notatet ser vi på hvem som tar fagbrev som voksne, hvilken familiebakgrunn de har og hvilken utdanningsbakgrunn de har fra før. Er det mange som fullfører videregående opplæring for første gang ved å ta fagbrev som voksen, eller representerer ordningene først og fremst en mulighet for å skaffe seg kompetanse på nye områder for grupper som har fullført videregående opplæring fra før? Våre tall viser at en av seks som har yrkesfaglig videregående kompetanse ved en alder av 40 år, har oppnådd denne som praksiskandidat eller voksen lærling. Mange som tar fagbrev som voksne har allerede fullført videregående opplæring fra før. Likevel er det nesten to av tre praksiskandidater som fullfører videregående opplæring for første gang, mens det samme gjelder halvparten av de voksne lærlingene. Ordningene for å ta fagbrev som voksen gir således

¹ 41 prosent av dem som fylte 16 år i 2014 søkte yrkesfag. Tilsvarende tall for dem som fylte 16 år i 2009 var 47 prosent.

² Se tall for gjennomføring i Skoleporten, <https://skoleporten.udir.no/>.

noen en åpning for å få dokumentert formell kompetanse på videregående skoles nivå, mens andre får en mulighet for å få dokumentert kompetanse på nye områder. I begge tilfeller kan det tenkes å utvide mulighetene på arbeidsmarkedet.

Familiebakgrunnen preger ungdoms utdanningsvalg. Foreldrenes utdanning, inntekt, alder og sivilstand har sammenheng med barnas sjanse for å avslutte skolegangen tidlig, hvilket utdanningsnivå de sikter mot og om de velger studieforberedende utdanning eller yrkesfag. Et hovedspørsmål i dette notatet er hvilken sosial rekruttering vi finner til fagbrev som voksen, enten som praksiskandidat eller lærling. Er dette veier til formell yrkeskompetanse og fullført videregående opplæring for grupper som i mindre grad fullfører videregående opplæring som unge? Eller er det sosiale rekrutteringsgrunnlaget det samme for voksne som tar fagbrev, som det er for unge? Og videre; hvilke faktorer påvirker om unge som har droppet ut av videregående opplæring, lykkes med å ta fagbrev og fullføre videregående opplæring som voksne?

Vi analyserer dette ved å hente data fra Nasjonal Utdanningsbase i Statistisk sentralbyrå der alle utdanningsforløp på individnivå er registrert, herunder fullført videregående som praksiskandidat eller lærling fra og med 1998. Utdanningsdataene er koblet mot andre registre med informasjon om foreldre. Familiebakgrunn avspeiler sosioøkonomiske kjennetegn hos foreldre, målt ved alder 19 år på barnet.

2 Det norske fagopplæringssystemet

Fagopplæringen er en del av utdanningssystemet, der læringen skjer dels i skolen, og dels i bedrift. Samtidig er det ikke bare en del av utdanningssystemet, det er også en måte for bedriftene å utvikle kompetanse i arbeidslivet på, der læringen i bedrift er systematisert og gir formell kompetanse. Fagopplæringen leder fram til et fagbrev som utgjør en formell yrkesfaglig kompetanse på videregående skolenivå. Hovedmodellen fra Reform 94 som ble videreført i Kunnskapsløftet, er basert på to års opplæring i skole fulgt av to års læretid i bedrift. Etter fullført læretid går lærlingen opp til fagprøve. Hvis lærlingen består fagprøven blir kompetansen sertifisert med et fagbrev.

Med Reform 94 ble lærlingordningen integrert i videregående opplæring innenfor de fleste yrkesfaglige fagfelt, også fagfelt som før i liten grad hadde lærefag og lærlingordninger, blant annet i helse- og oppvekst- og servicenæringene. Lærlingordningen gir bedriften et betydelig ansvar for at lærlingen får en opplæring som gjør ham/henne i stand til å ta fagbrev. Som lærling er man ansatt i lærebedriften, og ikke kun en utplassert elev som skolen har ansvar for. På begynnelsen av 1970-tallet var lærlingordningen begrenset til enkelte deler av arbeidslivet, hovedsakelig innenfor bygg, håndverk og industri. Antallet nye lærekontrakter årlig var nede på et par-tre tusen (Høst, Skålholt & Nyen 2012). Det var usikkerhet omkring framtiden til lærlingordningen. De siste tiårene har imidlertid antallet nye lærekontrakter vokst kraftig, til et nivå på rett under 19 000 nye kontrakter i 2015. Økningen har skjedd både gradvis og gjennom reformer. Lærlingordningen har ekspandert i etablerte fag, samtidig som nye lærefag har blitt etablert. Både lov om fagopplæring i 1981 og Reform 94 førte til markante økninger i antallet nye lærekontrakter. Ikke minst bidro Reform 94 til å gjøre fag, fagbrev og lærlingordningen til kjernen i den norske fag- og yrkesopplæringen.

Imidlertid finnes også andre veier til fagbrev enn læretid i ungdomsårene. Voksne har muligheter til å ta fagbrev på to måter: enten kan de gjennomføre som voksne lærlinger, med mulighet for full opplæring i bedrift for dem som er over 21 år, eller de kan gå opp til fagprøve som såkalte *praksiskandidater*. For å kunne gå opp som praksiskandidater må de kunne dokumentere at de har lang og variert praksis i faget i arbeidslivet. Før de går opp til fagprøve må de gjennomgå en egen teorieksamen for praksiskandidater. De fleste gjennomfører også et teorikurs (ofte rundt 100 timer) innenfor faget for å forberede seg til eksamen og fagprøve. Praksiskandidatordningen har eksistert siden 1952 og ble før ofte omtalt som §20-ordningen etter paragrafen ordningen var hjemlet i i den tidligere lov om fagopplæring.

I tillegg til lærlinger og praksiskandidater tar noen få fagbrev som elever i alternative tilbud i regi av videregående skole. Denne gruppen består både av ungdom som ikke har fått læreplass og voksne innenfor enkelte fag.

Selv om lærefag og fagbrev er kjernen i yrkesfaglig videregående opplæring i Norge, har vi også etter innføringen av Reform 94 hatt noen få yrkesfaglige utdanninger som gir

yrkeskompetanse, men som har vært skolebaserte uten lærlingordning og fagbrev. I dag dreier dette seg om kun omkring 1 500–1 600 elever per årskull ettersom blant annet hjelpepleierutdanningen er avviklet og erstattet med helsearbeiderfaget som har læretid og gir fagbrev.³

Mange elever som begynner på yrkesfaglige utdanningsprogram ender opp med studiekompetanse i stedet for yrkeskompetanse ved å ta allmennfaglig påbygg etter det andre året i skole. Særlig gjelder dette utdanningsprogrammene service og samferdsel og helse- og oppvekstfag. Disse blir ikke registrert som å ha fullført yrkesfag, men studieforberedende utdanning. I utdanningsprogrammene naturbruk og i medier og kommunikasjon har det vært egne studieforberedende tredjeårskurs innenfor utdanningsprogrammet.⁴ Disse har vi også holdt utenfor oversikten over fullført yrkesfaglig videregående utdanning i tabell 1.

Tabell 1 Fullførte yrkesfaglige videregående utdanninger, 1998–2013, etter grunnlag.

År	Med fagprøve			Uten fagprøve		
	Praksiskandidat	Lærling før alder 25	Voksenlærling	Elev	Før alder 25	Voksen
1998	19 785	8 481	2 884	321	5 824	2 979
1999	12 074	9 959	2 655	512	4 378	1 797
2000	7 902	10 436	2 241	429	3 483	1 632
2001	6 762	9 710	1 858	303	3 723	2 073
2002	6 576	9 642	1 632	262	3 546	3 254
2003	6 048	9 191	1 572	265	3 193	3 360
2004	5 723	9 013	1 492	452	3 254	5 020
2005	5 354	9 287	1 584	505	3 111	4 344
2006	5 341	9 700	1 546	437	2 886	3 905
2007	5 644	10 640	1 764	298	2 886	3 807
2008	6 013	11 555	1 967	239	2 862	3 711
2009	6 458	12 110	2 034	184	1 912	2 522
2010	6 351	11 751	2 079	355	2 089	1 198
2011	7 547	11 015	2 006	384	2 407	925
2012	6 373	11 512	1 754	523	2 078	818
2013	4 352	9 828	1 272	322	2 032	764
I alt	118 303	163 830	30 340	5 791	49 664	42 109

Kilde: Nasjonal Utdanningsbase, egne beregninger pr 1.10.2013 hvilket innebærer at 2013 kun dekker ¾ av året. Enhet er fullførte fagprøver, ikke personer.

Tabell 1 viser at de aller fleste fullførte videregående yrkesutdanninger etter Reform 94 er oppnådd gjennom lærefag med fagprøve (som gir fag- eller svennebrev hvis man består). En tredel av alle fagbrev i denne perioden er tatt gjennom praksiskandidatordningen. Svært mange tok fagbrev som praksiskandidater i 1998–99. Det var usikkerhet om framtiden til ordningen da Reform 94 ble introdusert. Samtidig åpnet det seg mulighet for å ta fagbrev og formalisere sin kompetanse innenfor de nye Reform 94-fagene. Beg-

³ I tabell 1 innbefatter kategoriene fullført yrkesfaglig utdanning «uten fagprøve» også elever som har fullført skoledelen av yrkesfaglige videregående løp der skoledelen er lengre enn 2 år, men som har læretiden igjen. Det er også andre, mindre feilkilder i data som gjør at det registrerte antallet uten fagprøve i tabell 1 er for høyt. Feilkildene berører imidlertid i svært liten grad 1973-kullet som vi konsentrerer oss om i regresjonsanalysene.

⁴ Fra 2015 er utdanningsprogrammet medier og kommunikasjon ikke lenger et yrkesfaglig program, men omgjort til et rent studieforberedende program. Heretter vil dette dermed kunne gjelde programområdet Vg3 Landbruk innenfor naturbruk.

ge forhold bidro til at svært mange benyttet den i årene 1998 og 1999. Siden 2001 har antallet fagprøver som praksiskandidat svingt noe fra år til år, uten at vi kan spore en klar trend. Det er ingen tegn til utfasing i bruken av ordningen. Antallet som tar fagbrev som voksen via lærlingeordningen utgjør kun en firedel av praksiskandidatene.

Hvordan kan man beskrive det norske fagopplæringssystemet i et komparativt internasjonalt perspektiv? En typologi for å skille mellom ulike nasjonale modeller for utvikling av yrkesrettet kompetanse er skillet mellom markedsbaserte, statsstyrte og fagopplæringsbaserte regimer (Greinert 2004; Jørgensen 2009). I et *markedsbasert regime* er det kun et begrenset offentlig yrkesopplæringstilbud. Opplæringen skjer i stor grad i bedriftene og er styrt av den enkelte bedrift ut fra bedriftens interne kompetansebehov og gir ikke en formell kompetanse/sertifisering som er allment kjent utenfor den enkelte bedrift eller konsern. England og USA har vært eksempler i denne kategorien. I de *statsstyrte regimene* er det primært staten og utdanningsmyndighetene som styrer den yrkesrettede utdanningen, mens arbeidslivet spiller en mer perifer rolle. Opplæringen er i hovedsak skolebasert. Utdanningen har vekt på teoretisk kunnskap og mindre vekt på utvikling av praktiske ferdigheter. Frankrike og Sverige har hatt slike modeller, selv om det svenske systemet er i endring. I de *fagopplæringsbaserte regimene* utgjør fagene og yrkene kjernen i opplæringen, som i bedrift skjer gjennom lærlingordningen. Fagbrevet gir en kvalifikasjon som er kjent og kan brukes også i andre bedrifter enn der man har fått opplæringen. Opplæringen skjer vekselvis i skole og i bedrift. Kompetansen som utvikles er yrkesrettet og praktisk, men bredere enn i de markedsbaserte regimene. Systemet styres gjennom et korporativt trepartssamarbeid der partene i arbeidslivet spiller en sentral rolle. Tyskland og Danmark er klassiske eksempler på land med slike modeller.

Den norske modellen for yrkesutdanning har trekk både fra det statsstyrte og det fagopplæringsbaserte regimet (Olsen, Høst & Michelsen 2008; Nyen & Tønder 2014). At vi har viktige trekk fra det fagopplæringsbaserte regimet gjenspeiles i at vi omtaler yrkesutdanning som fagopplæring. I likhet med andre store europeiske land utgjør fagbrev og lærlingordningen kjernen i yrkesutdanningen. Fagprøver vurderes også i stor grad på arbeidslivsbaserte premisser (Deichmann-Sørensen et al. 2012). Samtidig er lærlingordningen i Norge tett integrert i det formelle utdanningssystemet, der statlige utdanningsmyndigheter og fylkeskommunene har den formelle beslutningsmyndigheten. Dette gir den norske modellen trekk også fra det statsstyrte regimet. At det skjer en offentlig formell sertifisering av ulike typer yrkesrettet kompetanse der kvalifikasjonen har et innhold som er bestemt på sentralt nivå, skiller derimot vår modell fra de markedsbaserte systemene.

Internasjonale sammenlikninger avdekker at andelen i et yrkesfaglig opplæringsløp blant elever i videregående i Norge er nær EU-gjennomsnittet. Sammenlignbare data for 2012⁵ viser en av to elever går på yrkesfag i EU, mens Norge ligger på 52 prosent. Blant våre naboland ligger Finland høyest med 70 prosent, mens Sverige har 49 prosent og

⁵ Disse dataene er hentet fra CEDEFOP: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/statistics-and-indicators/databases/way-2020-enhanced-comparisons>.

Danmark 46 prosent. Finland har et statsstyrt system, der lærlingordningen kun utgjør et marginalt innslag.⁶

Med et gjennomsnitt på 28 år i 2012 er Norge blant landene i OECD-området med høyest fullføringsalder i videregående opplæring (OECD 2014). Gjennomsnittet for OECD-landene er 22 år. I Danmark er også gjennomsnittsalderen 28 år, men dette skyldes at mange begynner på en ordinær yrkesutdanning med lærlingeordning først når de har blitt litt eldre. Finland og Sverige, med sine skolebaserte yrkesutdanninger, hadde på sin side i 2012 en gjennomsnittlig fullføringsalder på henholdsvis 20 år og 18 år. Den høye gjennomsnittsalderen for å ta fagbrev i Norge må sees i sammenheng med de gode mulighetene det norske systemet gir for å ta fagbrev som voksen, særlig gjennom praksiskandidatordningen. En tilsvarende ordning finnes ikke i de andre nordiske landene, og så vidt vi kjenner til, heller ikke i andre europeiske land. Imidlertid har noen land fleksible yrkesutdanningstilbud som gjør det lettere å delta i voksen alder (OECD 2015).

Kompetansen som utvikles gjennom fagopplæringen har en verdi i flere virksomheter enn den som står for opplæringen. Noe av verdien av produktivitetsøkningen kommer den enkelte til gode i form av økt lønn, bl.a. er fagbrev et kriterium for lønnsfastsettelse i de sentrale tariffavtalene innenfor flere områder. I den grad økt lønn ikke fullt ut fanger opp produktivitetsøkningen, vil både virksomheten som står for opplæringen av en fagarbeider og framtidige arbeidsgivere få en økonomisk gevinst av opplæringen. Fagbrevet kan også bidra til verdiskaping ved å fungere som et signal om kvalitet og effektivitet som kan redusere behovet for direkte overvåking og kontroll av arbeidsprosessen. For arbeidstakerne selv kan fagkompetansen representere en egenverdi i form av økt autonomi i arbeidet. Ved at kompetansen er standardisert og sertifisert, kan fagbrevet også gi større muligheter for vertikal og horisontal mobilitet i arbeidslivet enn ren virksomhetsintern opplæring.

⁶ For informasjon om de nordiske landenes yrkesutdanningssystemer, anbefales nettstedet <http://nordvet.dk/> som er et resultat av et nordisk samarbeidsprosjekt mellom universiteter og institutter som arbeider med forskning om fagopplæring i Norden.

3 Hvem tar fagbrev som voksne i Norge?

Hovedspørsmålene vi stiller i dette notatet er: I hvilken utstrekning bidrar praksiskandidatordningen og voksnes deltakelse i lærlingordningen til at flere oppnår kompetanse på videregående nivå i Norge? Og videre: Har ordningene en sosialt utjevne effekt? Er de som tar fagbrev og fullfører videregående opplæring som voksne forskjellige fra de som fullfører som unge? En hypotese er at særlig praksiskandidatordningen kan gi andre grupper muligheter for å ta fagbrev enn de som fullfører ordinær yrkesfaglig opplæring som unge. Praksiskandidatordningen gir muligheter for å formalisere kompetanse opparbeidet i arbeidslivet. Den er en mer praksisbasert vei til fagbrevet enn ordinær fagopplæring, som typisk har to år i skole og to år i lære.

Det er vel etablert i utdanningsforskningen at det er en skjev sosial rekruttering til de ulike nivåene i utdanningssystemet og ulik gjennomføringsgrad avhengig av sosial bakgrunn (se for eksempel Hernes 1974; Black et al. 2005; Hansen & Mastekaasa 2006; Bakken & Elstad 2013; Hægeland et al. 2013). Sosial bakgrunn kan ha effekt via skoleprestasjoner eller via andre forhold, som hvilke utdanningsmål man setter seg. En drivkraft bak skjev sosial rekruttering kan være et ønske om å opprettholde sosial posisjon ved i hvert fall ikke å ha et lavere utdanningsnivå enn sine foreldre (Stocké 2007).

Ettersom barn ofte følger i foreldrenes fotspor, har yrkesfaglig videregående utdanning generelt en mindre skjev sosial rekrutteringsprofil enn allmennfaglig videregående utdanning. I Norge har f.eks. et flertall av elevene på yrkesfag (syv av ti) foreldre med grunnskole eller videregående utdanning, mens et flertall av elevene på allmennfag har foreldre med høyere utdanning (Ekren 2014). Selv om det finnes begrenset med forskning på sammenhengen mellom oppnåelse av yrkesfaglig kompetanse og sosial bakgrunn, er det i et fagopplæringsbasert land som Tyskland, med en godt innarbeidet lærlingordning og tidlig «tracking», dokumentert selektiv sosial rekruttering til yrkesfag (Beicht & Walden 2015).

Mange voksne med lite utdanning har negative erfaringer med tradisjonell skoleopplæring. Disse gruppene lærer gjerne lettere og er mer motivert for læring hvis den skjer i forbindelse med arbeidet (se for eksempel Hagen & Skule 2001; Illeris 2003). «Second chance»-ordninger for å oppnå formell kompetanse er i andre land som oftest organisert som skolebaserte opplæringsordninger eller testordninger man kan melde seg opp til (se f.eks. Heckman, Humphries & Mader 2010). Det er grunn til å tro at ordninger som krever at voksne vender tilbake til klasserommet eller er selvstudier vil ha et rekrutteringsmønster etter foreldres utdanningsnivå som er svært likt det vi finnes hos de som avslutter i ungdomsårene. Det lille som finnes av analyser av den sosiale rekrutteringen til slike «second chance»-ordninger tyder på at de i liten grad virker utjevne, men grunnlaget er svært begrenset (Glorieux et al. 2011).

Praksiskandidater og voksenlærlinger i Norge gir mulighet for å studere sosial bakgrunn nærmere for to ordninger som adskiller seg fra de skolebaserte ordningene i andre

land. Praksiskandidatordningens anerkjennelse av arbeidsplassbasert læring som en del av grunnlaget for å kunne gå opp til fagprøve kan gjøre det enklere å fullføre videregående opplæring for disse gruppene som opplever det som en barriere å skulle «sette seg på skolebenken» igjen. Samtidig må man gå opp til eksamen og fagprøve, og mange tar et teorkurs i forkant, så ordningen er ikke en ren dokumentasjonsordning, det krever også en del av den som vil ta fagprøve på denne måten.

Vi innleder med å beskrive hovedmønstre i hvem som tar fagbrev som voksen. SSBs Nasjonale Utdanningsbase (NUDB) danner grunnlaget for vår studie. I NUDB er hver enkelt utdanning og skolegang registrert på personnivå. Vi bruker variable som beskriver studieretning/utdannings-program, kompetanse ved fullført utdanning, fagprøvetype og standard for utdanningsgruppering (NUS2000) til å skille mellom yrkesfaglige og allmennfaglige utdanninger. Etter Reform 94 ble det fra og med 1998 registrert hvordan fullført videregående skole i yrkesfaglige retninger ble oppnådd. For hver enkelt fullført videregående utdanning finnes en variabel («ftype») som uttrykker om fagbrevet ble oppnådd gjennom lærlingordning, i skole eller som praksiskandidat. De som har fullført en yrkesfaglig utdanning som ikke er basert på fagbrev, vil mangle verdi på denne variabelen. Etersom hvert enkelt utdanningsforløp er registrert i NUDB kan vi, for første gang, kartlegge i hvilken grad de som tar fagbrev som voksne, har en fullført videregående opplæring fra før, eller om de fullfører videregående opplæring for første gang som voksne. Hvis de har en fullført videregående utdanning før, kan det nye fagbrevet tolkes som en form for videre utdanning som i stor grad er basert på læring i arbeid, enten gjennom ufaglært arbeidspraksis eller gjennom læretid. «Omskoleringen» skjer altså ikke først og fremst ved å sette seg på skolebenken igjen.

Vårt første hovedspørsmål er i hvilken grad praksiskandidatordningen og voksnes deltakelse i lærlingordningen fører til at flere oppnår kompetanse på videregående nivå i Norge.

Tabell 2 viser at omkring en av tre som tok fagbrev som praksiskandidater hadde fullført videregående opplæring tidligere, mens omkring halvparten av dem som tok fagbrev som voksne lærlinger allerede hadde fullført videregående. Mange fullfører med andre ord videregående opplæring for første gang som praksiskandidater. Samtidig er det mange som (også) bruker ordningen til å ta utdanning nr. 2 utover i 20- og 30-årene. I denne gruppen finner man både personer som tar et yrkesfag nr. 2 og personer som har allmennfaglig utdanning fra før. Det samme gjelder de som tar en utdanning nr. 2 som voksen lærling.

Tabell 2 Fagbrev som voksen; første fullførte videregående eller tilleggsutdanning? Prosent

	Alle fagbrev				
	1998-2013	1998	1999-2003	2004-2008	2009-2013
Praksiskandidat (antall)	118 303	19 785	39 362	28 075	31 081
Første	67,0	72,5	70,3	64,0	62,0
Fullført vgo yrkesfag før	19,4	18,8	18,3	20,6	20,1
Fullført vgo allmennfag før	13,6	8,6	11,5	15,4	17,9
Lærling som voksen (antall)	30 340	2 884	9 958	8 353	9 145
Første	51,3	55,4	54,7	47,8	49,4
Fullført vgo yrkesfag før	24,7	27,1	24,7	25,2	23,4
Fullført vgo allmennfag før	24,1	17,6	20,6	27,0	27,3

Note: Populasjon nye fagbrev/beståtte fagprøve 1998-2013, Tabell 1.

Andelen praksiskandidater som fullførte videregående opplæring for første gang var særlig høy i 1998 av grunner som er nevnt over, blant at man kunne ta fagbrev i nye fag. I senere år har andelen førstegangsfullføringer blant praksiskandidatene ligget på rundt to tredjedeler, men med en svakt fallende trend. Blant de voksne lærlingene har andelen førstegangsfullføringer ligget rundt 50 prosent, med en svak nedgang etter 2003.

Fordelingen på yrkesfaglige fagområder er gjengitt i Tabell 3. Vi finner mange praksiskandidater i innen helse- og sosialfagene (30 prosent) og industrifagene (mekaniske/tekniske fag, 22,8 prosent), men det er også et innslag av andre fagområder. Fagbrev oppnådd av voksne lærlinger er mer jevnt fordelt på flere fagområder, blant andre helse, industri og bygg. Andelen som oppnår videregående kompetanse for første gang via fagbrev som voksen varierer mellom fag, jfr. kolonne (2) og (4) i Tabell 3. Mens «førstegangsandelen» er svært høy innen helse- og sosialfag, er kun en av tre fagprøver innen elektrofaget «førstegangsfullføringer».

Tabell 3 Fagbrev som voksen, etter yrkesfaglig program, 1998–2013, og andel i hvert program som er første fullførte videregående utdanning. Prosent.

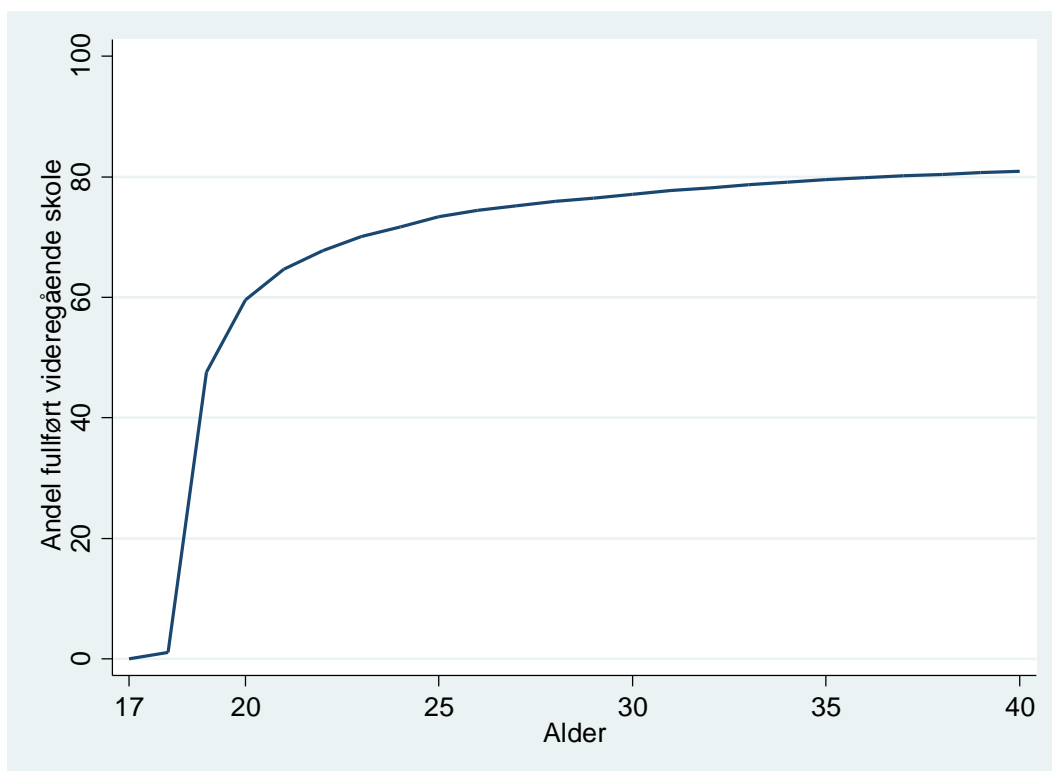
	Praksiskandidat		Lærling som voksen	
	Andel første vgo (1)	Andel første vgo (2)	Andel første vgo (3)	Andel første vgo (4)
Byggfag	16,0	69,6	21,2	49,7
Elektro	5,7	32,5	16,0	33,8
Mekaniske og tekniske fag	22,8	61,7	22,3	49,2
Næringsmiddel	7,1	71,9	7,8	56,3
Helse- og sosialfag	30,0	76,7	19,4	69,8
Andre (samfunn, samferdsel etc.)	18,4	64,4	13,4	48,5
Total	100,0		100,0	
Antall	118 303		30 340	

Ettersom tverrsnittstall for prøver/fagbrev inneholder kandidater i ulike fødselskohorter, og avspeiler at mange tar flere typer utdanninger gjennom livet, er tall for enkelte fødselskohorter mer informative når det gjelder hvordan ordningen brukes på personnivå. Personer født i 1973 kan vi følge fram til året de fyller 40 år i NUDB pr oktober 2013. Ettersom statistikken over grunnlag for fagprøve startet i 1998, kan vi følge 1973 kohorten fra og med året de fylte 25 år. Herfra og ut vil våre tall og analyser begrense seg til dette fødselskullet.

Fullføringsraten for 1973-kohorten er gjengitt i Figur 1.⁷ Ved 20 års alder har seks av ti fullført, mens andelen som ikke har fullført videregående er 26,7 prosent ved 25 år. Når kullet har blitt 40 år gamle er det 19,1 prosent som ikke har fullført. Dette illustrerer at det finnes muligheter i det norske utdanningssystemet, også for dem som går ut av ungdomsårene uten videregående kompetanse.

Fagbrev som voksen er altså både en ny sjanse til å fullføre videregående og, for andre, en mulighet til å få dokumentert kompetanse på nye områder. Tabell 4 illustrerer overganger mellom 25 og 40 års alder for de to gruppene. Øverste rad viser fullføring av videregående skole i voksen alder (ved 40 år) blant personer i 1973-kohorten som ikke hadde fullført videregående opplæring det året de fylte 25 år (1998). Hele 25,7 prosent av disse har fullført videregående skole eller høyere utdanning i løpet av de neste 15 årene. Praksiskandidatveien er viktigst med 9,2 prosent, mens 3,9 prosent oppnår fagbrev som voksenalrling. Mange tar allmennfag eller høyere utdanning (8,3 prosent), og en betydelig gruppe i denne kohorten oppnår yrkesfaglig kompetanse uten fagprøve (4,4 prosent). Det siste må sees i sammenheng med at det tidligere var enkelte store yrkesfaglige utdanninger som ikke hadde fagprøve, som hjelpepleierutdanningen som rekrutterte mange voksne.

Figur 1 Fullført videregående utdanning. Prosent etter alder. Født 1973.

⁷ Innvandreres utdanningskarrierer omfatter i større grad enn for andre skolegang i utlandet som til dels er mangelfullt registrert i NUDB, Derfor omfatter studien kun personer født i Norge i 1973, av to norsk-fødte foreldre.

Tabell 4 Utdanningsnivå ved 40 år, etter første fullførte videregående opplæring ved 25 års alder. 1973-kohort. Prosent.

Første vgo utdanning innen 25 år	Høyere utdanning/allmenn vgo	Fullført utdanning ved 40 år			Ingen ny utdanning
		Uten fagprøve	Yrkesutdanning Praksiskandidat	Med fagprøve (fagbrev) Voksenlærling	
A. Ikke fullført vgo ved 25 (N=14 871)	8,3	4,4	9,2	3,9	74,3
B. Yrkesfag (N=13 203)	29,6	1,1	7,5	3,7	58,2
C. Allmennfag (N=29 982)	77,6	3,5	1,5	1,1	16,3

Tabell 4 beskriver også videre utdanning for dem som ved fylte 25 år allerede hadde fullført en videregående opplæring, enten yrkesfaglig eller allmennfaglig/studieforberedende.⁸ Det er verdt å merke seg at nesten 30 prosent av de som hadde fullført yrkesfag ved fylte 25 år senere fullførte videregående allmennfag/studiespesialisering eller høyere utdanning. Denne gruppen består både av personer som videreutdanner seg innenfor sitt fagområde og personer som orienterer seg mot andre fagfelt. Fra noen yrkesfag finnes det såkalte y-veier som gir mulighet for å gå direkte videre til tilpassede høyskoletilbud som bygger på fagbrevet, f.eks. fra byggfag og elektrofag til ingeniør. Andre tar fagskoler som bygger på fagbrevet. Men her finner vi også dem som har tatt påbygg og fått generell studiekompetanse, enten for å videreutdanne seg innenfor felt som mangler y-veier, eller for å orientere seg mot andre fagområder. En betydelig andel tar også videreutdanning som gir en ny yrkeskompetanse. Hele 11,2 prosent får et fagbrev ekstra mellom 25 og 40 år, hvorav to av tre som praksiskandidat. I denne gruppen finner vi både de som tar et nytt fagbrev innenfor samme fagområde (særlig i industrifagene) og nyorienteringer mot et nytt felt. Også blant dem med fullført allmennfag før 25, finner vi en liten gruppe som tar fagbrev som voksen. De aller fleste tar høyere utdanning (77,6 prosent). Likevel er det 16,3 prosent som stopper opp, og ikke tar ny utdanning verken i yrkesfag eller høyere utdanning.

Vårt andre hovedspørsmål omhandler sosial rekruttering til fagbrev som voksen. Er det andre sosiale grupper som tar fagbrev som voksne enn dem som oppnår videregående kompetanse i ungdomsårene? Vi skiller mellom tre ulike veier til yrkeskompetanse, i tillegg til allmennfag/studiekompetanse:

⁸ Terminologien er ulik i Reform 94 og Kunnskapsløftet, men allmennfaglige studieretninger (Reform 94) og studieforberedende utdanningsprogram (Kunnskapsløftet) defineres av at de gir studiekompetanse. Yrkesfaglig utdanning gir yrkeskompetanse (med noen få unntak).

- Yrkesfag før fylte 25 år eller i skole (lærling før 25 år, elev i alternativ Vg3-opplæring, eller fullført yrkesutdanning uten fagprøve)
- Yrkesfag som praksiskandidat
- Yrkesfag som voksen lærling (25 år eller eldre)
- Allmennfag/studiespesialisering (studiekompetanse)

Den første gruppen er sammensatt, men hovedfokuset er her på hva som kjennetegner dem som bruker praksiskandidatordningen eller er lærlinger som voksne, sammenliknet med andre grupper.

Tabell 5 viser andelen som har gått disse ulike veiene til første fullførte videregående opplæring blant ulike grupper i befolkningen. Omkring en av seks (16 prosent) som tok yrkesfag, oppnådde fagbrevet som praksiskandidat eller voksenlæring. Praksiskandidatordningen er viktigst og utgjør omkring en av ti (10 prosent) blant dem med fullført yrkesfag ved 40 års alder.

Menn tar yrkesfag i større grad enn kvinner, og forskjellen er særlig stor når det gjelder praksiskandidater. Omtrent dobbelt så mange menn som kvinner fullfører videregående opplæring som praksiskandidat. Kjønnsforskjellen er nesten like stor for voksenlærlingene. Ettersom flere gutter enn jenter ikke fullfører videregående i ungdomsårene, bidrar mulighetene til å ta fagbrev som voksen til redusert kjønnsforskjell i videregående kompetanse, sett i et livsløpsperspektiv.

Tabell 5 viser også førstegangs videregående ved 40 år etter foreldrekjennetegn/familiebakgrunn. I tråd med tidligere utdanningsforskning finner vi forskjeller i den sosiale rekrutteringen til ulike typer utdanning og utdanningsnivåer. Jo høyere utdanningsnivå mor eller far har, desto flere av deres barn fullfører videregående. Men den sosiale rekruttering til yrkes- og allmennfag er ulik. Sjansen for å oppnå yrkeskompetanse er lavere, jo høyere utdanning dine foreldre har. Dette gjelder både for ordinær fagopplæring og fagbrev som voksen. Praksiskandidatordningen faller inn i dette mønsteret, og har det aller største nedslagsfeltet blant personer med foreldre (særlig mødre) som ikke har fullført videregående opplæring. Det er fire ganger så stor sjanse for at en som er født i 1973 av mor uten fullført videregående oppnår fagbrev som praksiskandidat, sammenliknet med likealdrende med mor med høyere utdanning. Andelen voksne lærlinger faller jevnt med økende utdanningsnivå hos foreldrene.

Tabell 5 Første fullførte videregående før 40 år, frekvensfordeling etter kjønn og sosial bakgrunn. 1973-kohort.

	Observasjoner	Allmennfag	Yrkesfag før 25 eller i skole	Praksis- kandidat	Voksen- lærling	Ikke fullført vgo alder 40
Alle	58428	53,3	23,3	2,8	1,6	18,9
Kvinner	28610	61,5	17,8	1,9	1,1	17,7
Menn	29818	45,4	28,7	3,7	2,1	20,1
Mor ikke fullført vgs	43386	45,6	26,4	3,5	1,9	22,7
Mor vgs	5022	67,6	19,0	1,2	1,2	11,1
Mor høyere utd	9777	80,3	12,2	0,8	0,6	6,1
Far ikke fullført vgs	33449	42,7	27,2	3,8	2,0	24,4
Far vgs	11597	56,1	24,6	2,2	1,6	15,5
Far høyere utd	12417	80,0	12,1	0,7	0,7	6,4
Mor alder <20	4703	40,6	24,2	3,8	2,1	29,3
Mor 20-30	43191	54,0	23,5	2,8	1,6	18,2
Mor alder >30	10525	56,2	22,4	2,5	1,5	17,4
Foreldre ikke gift 19	6333	42,3	21,7	3,4	2,2	30,5
Foreldre gift 19	52095	54,6	23,5	2,7	1,6	17,5
Mor ikke ufør 19	51608	55,3	23,3	2,7	1,6	17,1
Mor ufør 19	6820	38,0	23,5	3,5	2,2	32,7
Far ikke ufør 19	52680	55,0	23,2	2,7	1,6	17,5
Far ufør 19	5140	37,0	25,6	3,9	1,8	31,6
Mor ikke sosialstønad	56058	54,4	23,5	2,7	1,6	17,8
Mor sosialstønad 19	2370	28,0	19,5	4,3	2,4	45,9
Far ikke sosialstønad	56106	54,1	23,5	2,8	1,6	18,0
Far sosialstønad 19	1714	29,7	20,9	4,3	2,2	42,9

For de øvrige sosiale bakgrunnsvariablene finner vi at flere ender opp uten videregående kompetanse når mor er ung ved fødselen, foreldrene er ugifte, mottar uføretrygd eller sosialhjelp da personen er 19 år gammel (i 1992). Det er særlig andel med studiekompetanse som er lavere i disse gruppene, men færre oppnår også yrkesfaglig kompetanse ved 25 år når foreldre ikke er gift eller mottar sosialhjelp.

Mønsteret er helt ulikt når vi ser på gruppene som oppnår fagbrev som voksen, sammenliknet med dem som fullfører videregående opplæring på annen måte. Både praksiskandidater og voksne lærlinger har foreldrekjennetegn som tilsier stor sjanse for ikke å fullføre videregående opplæring. De har med andre ord foreldrekjennetegn som ligner på dem som ikke fullfører. Likevel er det enda større forskjeller etter foreldres bakgrunn i andelen som står *uten* fullført videregående opplæring ved 40 årsalder enn i andelen som fullfører som praksiskandidater eller voksne lærlinger. I sosial rekruttering er ingen stor forskjell mellom praksiskandidatordningen og voksne lærlinger.

4 Regresjonsanalyser

I våre multivariate regresjonsanalyser plukker vi først opp tråden fra forrige avsnitt og studerer hvilke familiebakgrunnskjennetegn som påvirker sjansen for å oppnå sitt første fagbrev som voksen. Deretter ser vi i hvilken utstrekning 25-åringene tar videre utdanning, med fokus på om fagbrev som voksen er første fullførte videregående utdanning eller videre utdanning for dem som allerede har fullført videregående opplæring.

4.1 Fullføring av videregående opplæring (første gang før 40 år)

Sosial rekruttering studeres innenfor rammen av en multivariat multinomisk logit-analyse. I studien av veier fram til første fullførte videregående opplæring (ISCED 3) følger vi inndelingen fra tabell 5 og skiller mellom tre typer yrkesfaglig kompetanse i tillegg til allmennfag/studieforberedende. De fem alternative utfallene er dermed: fullføre med allmennfag/studieforberedende, fullføre yrkesfag som ung eller i skole som voksen, fullføre som voksen lærling, fullføre som praksiskandidat eller å ikke fullføre innen fylte 40 år. Det er kun det man fullfører første gang som måles. En eventuell utdanning nr. 2 er ikke med i analysen.

Estimatene i Tabell 6 viser den marginale effekten av hver uavhengig variabel på sannsynligheten (P_i) for en type videregående utdanning (første gang), justert for nivået. Mer presist uttrykker estimatene endring i sannsynlighet for utfall j ($dP(j)$) delt på andel med utfall j ($P(j)$). Multipliserer vi estimatet i tabellen med 100 får vi prosentvis endring i sannsynligheten for utfall j , av en endring i uavhengig familiebakgrunnsvariabel. Eksempelvis, hvis mor har høyere utdanning, øker sannsynligheten for å fullføre med allmennfag (i kolonne 2) med 40,2 prosent (ikke prosentpoeng!), relativt til at mor ikke har fullført videregående skole. Det er verdt å merke seg at et bakgrunnskjennetegn alltid vil virke positivt for enkelte utfall og negativt på andre, ettersom de ulike sannsynlighetene summerer seg til en.⁹

Vårt hovedfokus er rekrutteringen til fagbrev som voksen, enten via praksiskandidat eller voksenalering. Tabell 6 viser at sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat som første fullførte utdanning henger nært sammen med fars og mors utdanningsnivå, også når vi kontrollerer for øvrige foreldrekjennetegn. Hvis far har høyere utdanning, faller sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat med hele 112 prosent

⁹ Vi kunne alternativt ha rapportert effekt på sannsynligheten (dvs dP_i/dX), men disse effektene ville vært svært ulike, avhengig av størrelse på gruppen (dvs. sannsynligheten for utfallet) og derfor vanskelige å sammenlikne.

sammenlignet med å ha far uten fullført videregående utdanning. Hvis mor har høyere utdanning, faller sannsynligheten med 95 prosent. Også hvis far eller mor har fullført videregående opplæring faller sannsynligheten betydelig, med henholdsvis 41,7 og 89,5 prosent. Merk at regresjonskoeffisientene for foreldreutdanning er betydelige lavere enn de ubetingede forskjellene i Tabell 5 ettersom de korrigerer for samvarierende arbeidsinntekt og utdanning hos den andre av foreldrene.

Også voksenlærlingene kommer i stor grad fra familier med lavt utdanningsnivå, men foreldreutdanning har langt svakere utslag enn for praksiskandidatene. For voksenlærlingene er den sosiale rekrutteringen mer lik den vi finner blant dem som fullførte som lærling før de ble 25 år.

I siste kolonne ser vi at marginaleffektene av mors og fars utdanning på sannsynligheten for *ikke* å ha videregående utdanning faktisk er svakere enn for å ta fagbrev som praksiskandidat, særlig når det gjelder mors utdanningsnivå. Sannsynligheten for å ta yrkesfag som ung er også negativt korrelert med mors og fars utdanningsnivå, men i langt mindre grad enn for praksiskandidatene.

For arbeidsinntekt er tolkningen av estimatene slik at koeffisienten multiplisert med ti uttrykker prosentvis endring i sannsynlighet ved en 10 prosent økning i foreldreinntekt. En økning i fars arbeidsinntekt på 10 prosent går sammen med en økning i sannsynligheten for å ta allmennfag på ca 8,4 prosent, og et fall i sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat på omkring 1,5 prosent. Jo høyere inntekt far hadde, jo lavere er sjansen for å ta fagbrev som lærling (enten som ungdom eller voksen).

Også andre foreldrekjennetegn viser at de som tar fagbrev som voksne har en særegen sosial profil, sammenlignet med dem som fullfører videregående yrkesfaglig opplæring på andre måter. Når foreldrene er ugifte/skilte eller mor mottar uføretrygd eller økonomisk sosialhjelp øker sjansen for å ta fagbrev som voksen. På alle disse områdene ligner gruppen som tar fagbrev som voksne som første utdanning mer på de som ikke har videregående utdanning enn på de som tar yrkesfag som unge.

Våre analyser av sosial rekruttering til fagbrev som voksen avslører et tydelig bilde. Praksiskandidatordningen er i særlig grad en vei til videregående kompetanse for en gruppe som har lav sannsynlighet for å fullføre videregående i ungdomsårene. Voksenlærlingene har derimot en foreldrebakgrunn som ligner mer på dem som fullførte yrkesfag i ungdomsårene, særlig når det gjelder foreldrenes utdanningsnivå.

Kjønnsforskjellene er tydelige i videregående opplæring og dette avspeiles også når det gjelder hvem som tar fagbrev etter fylte 25 år. Kvinner har langt lavere sannsynlighet enn menn for å ta fagbrev som voksne, både via praksiskandidat- og voksenlærlingveien. Disse veiene til fullført videregående opplæring er derfor svært mannsdominerte. Kjønnsforskjellene vi måler her avspeiler nok i stor grad at yrkesfagene generelt står sterkere i mannsdominerte næringer, og også at praksiskandidatordningen er mest utbredt innen mannsdominerte fagområder som industri, bygg- og anlegg og elektro. Som i arbeidslivsstudier for øvrig er det derfor vanskelig å skille mellom hva som er effekten av kjønn og hva som er fagorientering/yrke.

Det er også forskjeller mellom fylkene i sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen, og særlig gjelder dette praksiskandidater. I mange fylker (Hedmark, Buskerud, Vest-Agder, hele Vestlandet, Sør-Trøndelag, og Troms) er det klart høyere sannsynlighet for å

ta fagbrev som praksiskandidat sammenlignet med referansefylket Østfold og et fylke som Oslo. Dette kan skyldes ulik grad av tilrettelegging for å ta fagbrev, enten i bedriftene eller fra fylkeskommunenes side, men det kan også ha sammenheng med forskjeller i regionale arbeidsmarkeder. For voksenlærlingene er det få klare fylkesvise forskjeller.

Tabell 6. Marginaleffekter av sosial bakgrunn og bostedsfylke på type videregående kompetanse ved 40 år. 1973-kohort.

Videregående utdanning ved 40 år:	Allmennfag	Yrkesfag før 25 eller i skole	Praksiskandidat	Voksenlærling	Ikke fullført
Kvinne	0.366*** (0.009)	-0.523*** (0.016)	-0.773*** (0.053)	-0.674*** (0.069)	-0.217*** (0.019)
Mors alder (ref 20-30)					
Yngre enn 20	-0.084*** (0.017)	-0.041 (0.030)	0.122 (0.083)	0.085 (0.113)	0.230*** (0.030)
Eldre enn 30	0.079*** (0.011)	-0.057** (0.021)	-0.171* (0.070)	-0.073 (0.090)	-0.139*** (0.026)
Mors utdanning					
Vgs	0.286*** (0.013)	-0.225*** (0.031)	-0.895*** (0.138)	-0.342* (0.136)	-0.512*** (0.043)
Høyere	0.402*** (0.010)	-0.466*** (0.030)	-0.954*** (0.123)	-0.753*** (0.140)	-0.738*** (0.042)
Fars utdanning					
Vgs	0.196*** (0.011)	-0.084*** (0.019)	-0.417*** (0.069)	-0.136 (0.084)	-0.350*** (0.025)
Høyere	0.474*** (0.010)	-0.559*** (0.028)	-1.121*** (0.112)	-0.591*** (0.118)	-0.857*** (0.037)
Arbeidsinntekt mor	0.038*** (0.004)	-0.026*** (0.008)	0.011 (0.025)	-0.018 (0.030)	-0.075*** (0.008)
Arbeidsinntekt far	0.084*** (0.007)	-0.072*** (0.011)	-0.153*** (0.030)	-0.104* (0.043)	-0.119*** (0.012)
Foreldre gift	0.111*** (0.015)	-0.008 (0.028)	-0.140 (0.082)	-0.278** (0.103)	-0.264*** (0.029)
Mor uføretrygdet	-0.117*** (0.015)	-0.010 (0.027)	0.089 (0.078)	0.278** (0.099)	0.309*** (0.028)
Far uføretrygdet	-0.046** (0.017)	-0.010 (0.031)	0.005 (0.090)	-0.146 (0.126)	0.157*** (0.033)
Mor sosialhjelp	-0.202*** (0.025)	-0.081 (0.046)	0.344** (0.113)	0.317* (0.149)	0.601*** (0.040)
Far sosialhjelp	-0.103*** (0.028)	-0.124* (0.051)	0.154 (0.128)	0.131 (0.175)	0.417*** (0.046)
Fylke (Østfold ref)					
Akershus	-0.112*** (0.022)	0.054 (0.046)	0.096 (0.154)	0.127 (0.167)	0.216*** (0.046)
Oslo	-0.073** (0.025)	-0.081 (0.054)	-0.345 (0.201)	-0.098 (0.199)	0.286*** (0.051)
Hedmark	-0.108*** (0.027)	0.270*** (0.050)	0.529*** (0.157)	-0.363 (0.222)	-0.061 (0.057)
Oppland	-0.045 (0.025)	0.162** (0.051)	0.302 (0.162)	-0.391 (0.219)	-0.059 (0.056)
Buskerud	-0.139*** (0.026)	0.258*** (0.049)	0.434** (0.158)	-0.633** (0.235)	0.070 (0.053)
Vestfold	-0.114*** (0.026)	0.300*** (0.049)	-0.030 (0.183)	-0.204 (0.209)	-0.019 (0.056)
Telemark	-0.156*** (0.029)	0.306*** (0.051)	0.277 (0.174)	-0.035 (0.209)	0.037 (0.058)

Aust-Agder	-0.147*** (0.033)	0.285*** (0.058)	0.152 (0.208)	0.012 (0.238)	0.052 (0.066)
Vest-Agder	-0.027 (0.027)	0.183*** (0.054)	0.553*** (0.166)	-0.435 (0.246)	-0.193** (0.064)
Rogaland	-0.173*** (0.023)	0.372*** (0.043)	0.479*** (0.142)	0.099 (0.167)	-0.058 (0.049)
Hordaland	-0.085*** (0.021)	0.236*** (0.043)	0.318* (0.142)	-0.146 (0.170)	-0.059 (0.047)
Sogn Fjordane	0.002 (0.029)	0.219*** (0.057)	0.530** (0.176)	0.007 (0.229)	-0.403*** (0.077)
Møre og Romsdal	0.011 (0.023)	0.091 (0.048)	0.514*** (0.147)	-0.193 (0.189)	-0.204*** (0.054)
Sør-Trøndelag	0.024 (0.023)	0.014 (0.049)	0.520*** (0.148)	0.267 (0.171)	-0.205*** (0.055)
Nord-Trøndelag	-0.020 (0.027)	0.195*** (0.054)	0.339 (0.174)	0.229 (0.198)	-0.257*** (0.066)
Nordland	-0.063** (0.024)	0.205*** (0.047)	0.137 (0.159)	0.164 (0.175)	-0.087 (0.052)
Troms	-0.091*** (0.028)	0.140** (0.054)	0.538*** (0.162)	0.135 (0.198)	0.018 (0.058)
Finnmark	-0.117** (0.035)	0.048 (0.069)	0.496* (0.194)	-0.098 (0.264)	0.201** (0.066)

4.2 Fagbrev som voksen – ny sjanse til fullføring?

I dette avsnittet ser vi nærmere på videre utdanningsløp for dem som ikke har fullført videregående opplæring innen året de fyller 25. Noen av dem tar fagbrev som voksne, andre forblir uten fullført videregående opplæring. Atter andre fullfører allmennfaglig videregående utdanning. Hva kjennetegner dem som tar fagbrev som voksen og fullfører før de fyller 40 år? I analysen av overganger mellom 25 år og 40 år, skiller vi igjen mellom fire ulike utfall

- Fullført med allmennfag eller yrkesfag i skole
- Fullført som praksiskandidat
- Fullført som voksen lærling
- Ikke fullført

Tabell 7 viser i detalj hvordan personer oppnår fullført videregående etter fylte 25 år. Blant dem som ikke hadde fullført året de fylte 25, har 25,7 prosent fullført videregående skole eller høyere utdanning i løpet av de neste 15 årene. Praksiskandidatveien (9,2 prosent) er viktigere enn voksenlærlingeløpet (3,9 prosent). Mange tar allmennfag eller høyere utdanning (8,6 prosent), og en del oppnår yrkesfaglig kompetanse uten fagprøve (4,1 prosent). Dette må som tidligere nevnt sees i sammenheng med at den nå nedlagte hjelpepleierutdanningen har vært et populært skolebasert yrkesutdanningsstilbud uten fagprøve som mange voksne har gjennomført.

Tabell 7 Fullføring av videregående opplæring i alderen 25–40 år blant personer som ikke hadde fullført ved fylte 25 år, etter bakgrunnsvariabler. 1973-kohort. Prosent

	Observasjoner	Allmennfag eller yrkesfag i skole	Praksiskandidat	Voksenlærling	Ikke fullført innen 40 år
Alle	14871	12,7	9,2	3,9	74,3
Kvinner	7118	19,0	6,5	3,4	71,1
Menn	7753	6,9	11,6	4,3	77,2
Mor ikke fullført vgs	13205	12,2	9,5	3,9	74,4
Mor vgs	753	16,5	5,8	4,0	73,7
Mor høyere utd	831	17,4	6,6	3,9	72,1
Far ikke fullført vgs	10925	12,1	9,6	3,7	74,6
Far vgs	2456	13,8	8,6	4,4	73,2
Far høyere utd	1114	17,0	6,6	4,9	71,5
Mor alder <20	1805	12,4	8,3	3,4	76,0
Mor 20-30	10596	12,7	9,4	3,9	74,0
Mor alder >30	2468	12,7	8,8	4,1	74,4
Foreldre ikke gift 19	2509	12,6	7,3	3,7	76,4
Foreldre gift 19	12362	12,7	9,5	3,9	73,9
Mor ikke ufør 19	12015	13,1	9,6	4,0	73,4
Mor ufør 19	2856	11,1	7,4	3,4	78,1
Far ikke ufør 19	12513	13,0	9,3	4,0	73,6
Far ufør 19	2098	11,3	8,5	2,9	77,3
Mor ikke sosialstønad	13511	12,9	9,4	4,0	73,7
Mor sosialstønad 19	1360	10,7	6,8	2,7	79,9
Far ikke sosialstønad	13676	12,8	9,3	3,9	73,9
Far sosialstønad 19	935	11,9	6,8	2,8	78,5

Når vi ser nærmere på sosial rekruttering til videre utdanning blant gruppen uten fullført ved 25 år, er det viktig å huske at vi ser på omkring en fjerdedel (25,6 prosent) av kullet og at denne er sterkt selektert etter foreldrebakgrunn. I denne gruppen er det relativt få som har foreldre med høyere utdanning, og disse personene kan ha andre egenskaper som trekker sjansen for å lykkes i utdanning ned. Således kan ikke sammenhengene vi finner her uten videre gis tolkning som kausale effekter.

Likevel finner vi et mønster i tabell 7 der andelen som står uten videregående kompetanse ved 40-års alder er noe lavere jo høyere utdanning foreldrene har, selv om forskjellen er liten. Forskjellen skyldes hovedsakelig at flere med foreldre med noe utdanning fullfører allmennfag eller yrkesfag i skole etter 25 år. Derimot utmerker praksiskandidatordningen seg også her ved at den i klart størst grad benyttes av dem som har foreldre med lav utdanning. Mens praksiskandidatordningen også blant «dropouts» ser ut til å særlig brukes av voksne fra familier med lavt utdanningsnivå, er rekrutteringen til lærlingordningen blant voksne nøytral eller går svakt i motsatt retning. For øvrige familiekjennetegn er det noe lavere andel som tar fagbrev som praksiskandidat dersom foreldre ikke er gift, eller dersom foreldrene mottar uføretrygd eller økonomisk sosialhjelp.

Menn oppnår videregående kompetanse for første gang som voksen gjennom praksiskandidatordningen i langt større grad enn kvinner. For voksenlærlinger finner vi små

kjønnsforskjeller, mens sjansen for å fullføre allmennfag eller yrkesfag i skole er langt høyere for kvinner.

I den multinomiske regresjonsanalysen tar vi hensyn til at familiekjennetegn samvarierer og studerer igjen marginaleffekter på sannsynlighet for fire alternative utfall. Etter som vi tar utgangspunkt i personer som ikke har fullført ved alder 25, kan vi også se på betydningen av arbeidslivstilknytning. Her skiller vi etter yrkesdeltaking og næringstilknytning ved alder 25. De som ikke er i jobb er valgt som referansegruppe. Som i tabell 6 kan estimatene i tabell 8 tolkes som prosentvis effekt (delt på 100) på sannsynlighet for utfallet i kolonnen sammenlignet med referanse kategorien, altså endring i sannsynligheten for det utfallet hvis man har en gitt egenskap, f.eks. er en kvinne.

Estimatet for kvinner i kolonnen allmennfag eller yrkesfag i skole viser at kvinner har nesten dobbelt så høy (100 prosent høyere) sannsynlighet som menn for å ta slik utdanning. Kvinner har derimot signifikant lavere sannsynlighet for å fullføre fagbrev som praksiskandidat.

Tabell 8 Marginaleffekter av sosial bakgrunn, næring og bostedsfylke på å fullføre videregående som voksen (25–40 år) blant personer som ikke hadde fullført ved fylte 25 år. 1973-kohort.

	Allmennfag eller yrkesfag i skole	Praksiskandidat	Voksenlærling	Ikke fullført innen 40 år
Kvinne	0.956*** (0.054)	-0.379*** (0.064)	0.111 (0.099)	-0.124*** (0.012)
Mors alder (ref 20-30)				
Yngre enn 20	-0.014 (0.072)	-0.138 (0.090)	-0.180 (0.144)	0.027 (0.015)
Eldre enn 30	0.046 (0.062)	-0.025 (0.075)	0.157 (0.113)	-0.014 (0.015)
Mors utdanning				
Vgs	0.339*** (0.090)	-0.459** (0.156)	-0.034 (0.193)	-0.017 (0.024)
Høyere	0.275** (0.090)	-0.294* (0.143)	-0.164 (0.195)	-0.011 (0.023)
Fars utdanning				
Vgs	0.131* (0.059)	-0.071 (0.075)	0.109 (0.110)	-0.020 (0.014)
Høyere	0.308*** (0.081)	-0.239 (0.123)	0.286 (0.153)	-0.049* (0.022)
Arbeidsinntekt mor	0.050* (0.021)	0.053* (0.026)	0.058 (0.041)	-0.018*** (0.005)
Arbeidsinntekt far	-0.007 (0.028)	-0.023 (0.033)	0.042 (0.058)	0.002 (0.006)
Foreldre gift	-0.073 (0.065)	0.103 (0.085)	-0.144 (0.125)	0.007 (0.015)
Mor uføretrygdet	-0.060 (0.066)	-0.166* (0.082)	0.024 (0.124)	0.030* (0.015)
Far uføretrygdet	-0.101 (0.077)	-0.042 (0.092)	-0.221 (0.154)	0.034* (0.017)
Mor sosialhjelp	-0.078 (0.089)	-0.152 (0.112)	-0.180 (0.179)	0.042* (0.020)
Far sosialhjelp	0.058 (0.099)	-0.231 (0.130)	-0.124 (0.207)	0.025 (0.023)

Fylke (Østfold ref)				
Akershus	-0.311*	0.021	-0.049	0.046
	(0.124)	(0.163)	(0.214)	(0.024)
Oslo	-0.281*	-0.282	-0.221	0.072**
	(0.138)	(0.207)	(0.254)	(0.026)
Hedmark	-0.234	0.539**	-0.454	-0.005
	(0.149)	(0.168)	(0.292)	(0.030)
Oppland	-0.021	0.260	-0.426	-0.003
	(0.138)	(0.177)	(0.282)	(0.029)
Buskerud	-0.086	0.317	-0.712*	0.010
	(0.134)	(0.171)	(0.299)	(0.028)
Vestfold	0.167	0.044	-0.104	-0.030
	(0.129)	(0.189)	(0.253)	(0.030)
Telemark	-0.111	0.416*	-0.169	-0.018
	(0.146)	(0.176)	(0.269)	(0.031)
Aust-Agder	-0.709**	0.138	-0.066	0.077*
	(0.220)	(0.225)	(0.312)	(0.032)
Vest-Agder	-0.012	0.673***	-0.304	-0.069
	(0.153)	(0.174)	(0.305)	(0.035)
Rogaland	-0.189	0.425**	0.102	-0.022
	(0.124)	(0.153)	(0.212)	(0.026)
Hordaland	-0.067	0.372*	-0.380	-0.011
	(0.117)	(0.152)	(0.229)	(0.025)
Sogn Fjordane	0.114	0.652***	0.133	-0.114*
	(0.170)	(0.195)	(0.305)	(0.044)
Møre og Romsdal	0.057	0.563***	-0.230	-0.066*
	(0.130)	(0.158)	(0.250)	(0.030)
Sør-Trøndelag	-0.005	0.759***	0.379	-0.130***
	(0.130)	(0.154)	(0.216)	(0.032)
Nord-Trøndelag	0.311*	0.537**	0.344	-0.159***
	(0.135)	(0.181)	(0.251)	(0.039)
Nordland	0.162	0.233	0.344	-0.079**
	(0.120)	(0.169)	(0.215)	(0.029)
Troms	0.233	0.379*	0.083	-0.094**
	(0.130)	(0.175)	(0.244)	(0.033)
Finnmark	0.396**	0.207	-0.338	-0.092*
	(0.139)	(0.208)	(0.332)	(0.038)
Næring ved 25 (ref uten jobb)				
Primærnæring	-0.395	-0.446*	-0.097	0.123**
	(0.278)	(0.209)	(0.389)	(0.042)
Industri	-0.007	-0.112	0.380	-0.002
	(0.148)	(0.116)	(0.233)	(0.032)
Bygg og anlegg	0.118	-0.002	1.253***	-0.166***
	(0.163)	(0.125)	(0.226)	(0.039)
Handel	-0.056	-0.530***	-0.324	0.104***
	(0.136)	(0.119)	(0.239)	(0.029)
Transport	0.101	-0.350*	-1.300***	0.081*
	(0.160)	(0.138)	(0.391)	(0.034)
Hotell og rest	0.209	-0.771***	0.014	0.072*
	(0.150)	(0.174)	(0.277)	(0.034)
Undervisning	0.217	-0.157	0.060	-0.011
	(0.201)	(0.220)	(0.389)	(0.053)
Helse	0.434**	-0.427***	-0.177	-0.004
	(0.132)	(0.130)	(0.248)	(0.032)
Olje	0.380	-0.053	0.087	-0.069
	(0.230)	(0.196)	(0.405)	(0.061)
Annen tjeneste	0.166	-1.005***	-0.247	0.109***
	(0.127)	(0.118)	(0.223)	(0.028)

Sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen lærling er i liten grad påvirket av foreldrenes utdanningsnivå, mens videregående eller høyere utdanning hos mor reduserer sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat. Sannsynligheten for å ta allmennfag som voksen øker hvis foreldrene har fullført videregående eller høyere utdanning. Det er i liten grad signifikante effekter på sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat av øvrige sosiale bakgrunnsvariabler knyttet til foreldrene.

Som for hele 1973-kohorten, finner vi også i dropout-gruppen selvstendige fylkeseffekter. Sannsynligheten for å ta fagbrev som praksiskandidat er klart høyere i Hedmark, på Sørlandet og Vestlandet, og i Trøndelag og Troms. For voksne lærlinger finner vi ikke klare forskjeller mellom fylker. Det er altså særlige drivkrefter for å ta fagbrev som praksiskandidat. Disse kan være knyttet til bedriftsstruktur, fylkeskommunenes og bedrifters tilrettelegging for fagbrev eller regionale forskjeller i etterspørsel etter ulike typer kompetanse.

Blant personer som ikke har fullført ved alder 25, har vi også muligheten til å se på betydningen av hvilke næringer de jobber i ved 25 års alder. Det klareste mønsteret finner vi blant praksiskandidatene. Ettersom alle næringer har et negativt estimat, og flere er signifikante, bidrar fravær av jobb ved 25 (referansegruppen) til høyere sjanse for å ta fagbrev som praksiskandidat de nærmeste 15 årene. Dette er noe uventet ettersom praksiskandidatordningen nettopp bygger på at man har arbeidserfaring innenfor faget. Fravær av jobb ved 25 år går for de fleste sammen med en ustabil tilknytning til arbeidsliv, og ikke en permanent posisjon utenfor. Den økte sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen, kontrollert for sosial bakgrunn, kan avspeile at gevinsten for denne gruppen er spesielt høy i form av økt sjanse for en bedre betalt – og ikke minst – stabil jobb.

Ser vi på det å ta fagbrev som voksen under ett, uavhengig om det skjer som praksiskandidat eller voksen lærling, er sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen høyest i bygg- og anlegg (vist i appendiks). I bygg og anlegg er sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen lærling langt større enn i andre næringer. Dette må sees i sammenheng med at rekruttering og kompetanseutvikling skjer på ulikt vis i ulike typer arbeidsmarkeder (Marsden 1986). Byggenæringen har vært et typisk yrkesbasert arbeidsmarked hvor fagbrev har vært etterspurt og en høy andel av de sysselsatte har fagbrev (Høst & Michelsen 2010). I motsatt retning finner vi at sannsynligheten for å ta fagbrev som voksen er langt mindre dersom man jobber i handel, i primærnæringene og i den store kategorien «annen tjenesteyting» ved 25 års alder. Her er sannsynligheten større for at de forblir uten fullført videregående. Dette kan i sin tur sees i sammenheng med at handelen og deler av servicenæringene for øvrig har karakter av interne arbeidsmarkeder med åpen rekruttering, bedriftsinterne opplæringsystemer og muligheter for karriereutvikling uten å skaffe seg mer formell kompetanse (Hagen, Nadim & Nyen 2008; Bore et al. 2012; Wren 2013). Kvalitative studier tyder med andre ord på at formell yrkeskompetanse spiller en mindre rolle i disse delene av arbeidsmarkedet, noe som kan bidra til å forklare at færre tar fagbrev som voksne dersom de jobber i disse næringene.

4.3 Videre utdanning via yrkesfag som voksen

I de to foregående avsnittene har vi sett på førstegangsfullføring av videregående opplæring uavhengig av når denne skjedde (4.1) og utdanning som voksen blant dem som ikke hadde fullført videregående da de var 25 år (4.2). I dette avsnittet beskriver vi gruppen som *har* fullført videregående opplæring før de fylte 25, og ser på i hvilken grad de tar videre utdanning, herunder fagbrev som voksen, fram til fylte 40 år.

Årsakene til at man skaffer seg ny formell utdanning er ulike og sammensatte, de viktigste årsakene er at man trenger det eller ønsker det i sin nåværende jobb, eller at man ønsker å kvalifisere seg for annet arbeid (Nyen 2005). Det finnes i mindre grad studier spesielt av hvorfor man tar en ny videregående utdanning. Det er rimelig å anta at noen av de samme motivene gjør seg gjeldende som for utdanning generelt, men at mobilitet i arbeidsmarkedet er en relativt sett viktigere forklaringsfaktor for denne typen utdanningsvalg. Mange yrkesfagutdannede som tar studieforbereende videregående utdanning i tillegg i voksen alder gjør det trolig for å ha muligheten for å ta høyere utdanning som de ikke kan ta uten å ha generell studiekompetanse. Slik utdanning kan være motivert i et ønske om vertikal mobilitet i yrkesbaserte arbeidsmarkeder som f.eks. helse- og omsorgssektoren, eller kan være et uttrykk for en reorientering mot helt andre typer arbeid (Nyen, Skållholt og Tønder 2015: 200–207). De som går motsatt vei, og tar yrkesfag i voksen alder etter å ha fullført allmennfag i yngre år, kan ha et ønske om å få formell kompetanse på grunnlag av realkompetanse opparbeidet gjennom arbeid som ufaglært (praksiskandidater) eller være i ferd med å re-orientere seg mot annet arbeid (voksne lærlinger). Formalkompetanse i form av fagbrev gir grunnlag for økt lønn i mange tariffavtaler i privat og offentlig sektor. De som tar en yrkesfaglig utdanning nr. 2 tar det ofte i beslektede fag for å få en bredere eller mer spesialisert kompetanse, f.eks. har grensene mellom fagene tradisjonelt ikke vært så skarpe innenfor industrifagene, og det vært nokså vanlig å ta flere fagbrev (Olsen 2008). En yrkesfaglig utdanning nr. 2 tas gjerne som praksiskandidat.

Tabell 9 nedenfor beskriver videre utdanning blant personer med fullført videregående, og hvordan det varierer med ulike bakgrunnsvariabler. Merk at tabellen er todelt der vi har foretatt separate analyser etter hvorvidt man har fullført allmennfag eller yrkesfag ved fylte 25 år.

Første linje i Tabell 9 viser at blant dem med fullført allmennfag før alder 25 (kolonne 1–3) har nesten fire av fem oppnådd høyere utdanning innen de fylte 40 år. Kun 6,1 prosent har oppnådd yrkesfaglig kompetanse på videregående nivå. Blant dem med yrkesfag ved alder 25 har 12,3 prosent fullført et nytt yrkesfag før fylte 40 år. Mange med yrkesfag utdanner seg videre i en mer teoretisk retning ettersom hele 29,6 prosent har tatt allmennfaglig videregående eller høyere utdanning etter 15 år. Merk at hvis noen har fullført flere typer formell utdanning mellom 25- og 40-årsalder, regner vi her den første av disse.

Fra andre linje i tabell 9 viser koeffisientene marginaleffekter av familiekjennetegn på sannsynlighetene for å ta ulike typer utdanning mellom 25 og 40 år, på samme måte som i tabell 6 og tabell 8.

Tabell 9 Videre utdanning blant personer med fullført videregående utdanning ved 25 år. Utfall og marginaleffekter. 1973-kohort.

	Allmennfag først ved 25 år			Yrkesfag først ved 25 år		
	Høyere utdanning (1)	Yrkesfag (2)	Ingen ny utdanning (3)	Allmennfag/ Høyere (4)	Nytt yrkesfag (5)	Ingen ny utdanning (6)
Kompetanse ved 40 år	77,6	6,1	16,3	29,6	12,3	58,2
Kvinne	0,008 (0,007)	0,132** (0,050)	-0,090** (0,029)	0,144*** (0,034)	-0,322*** (0,065)	-0,005 (0,019)
Mor < 20 år	-0,070*** (0,015)	0,193* (0,087)	0,224*** (0,051)	-0,080 (0,057)	0,028 (0,087)	0,033 (0,028)
Mor > 30 år	0,016 (0,008)	0,013 (0,062)	-0,086* (0,038)	0,044 (0,038)	-0,048 (0,067)	-0,013 (0,021)
Mors vgs	0,090*** (0,010)	-0,317*** (0,084)	-0,314*** (0,049)	0,143** (0,052)	0,087 (0,093)	-0,096** (0,032)
Mor høyere	0,162*** (0,007)	-0,807*** (0,085)	-0,643*** (0,045)	0,349*** (0,044)	-0,185 (0,103)	-0,174*** (0,033)
Far vgs	0,056*** (0,009)	-0,137* (0,058)	-0,191*** (0,035)	0,179*** (0,035)	-0,053 (0,061)	-0,078*** (0,020)
Far høyere	0,148*** (0,008)	-0,737*** (0,074)	-0,522*** (0,040)	0,467*** (0,040)	-0,247** (0,095)	-0,237*** (0,031)
Arbeidsinntekt	0,006 (0,003)	-0,057* (0,023)	-0,008 (0,014)	0,025 (0,014)	0,006 (0,024)	-0,014 (0,008)
Mor	0,024*** (0,005)	-0,102** (0,034)	-0,078*** (0,021)	0,014 (0,021)	-0,006 (0,035)	-0,006 (0,011)
Foreldre gift	0,042*** (0,013)	0,167 (0,097)	-0,264*** (0,050)	0,023 (0,052)	-0,011 (0,088)	-0,009 (0,028)
Mor uføretrygd	-0,021 (0,012)	-0,070 (0,088)	0,125* (0,050)	-0,027 (0,049)	-0,038 (0,081)	0,021 (0,026)
Far uføretrygdet	0,023 (0,015)	-0,079 (0,103)	-0,080 (0,062)	-0,002 (0,057)	0,004 (0,092)	0,000 (0,030)
Mor sosialhjelp	-0,016 (0,023)	-0,126 (0,166)	0,126 (0,089)	-0,045 (0,088)	0,160 (0,139)	-0,011 (0,047)
Far sosialhjelp	-0,066** (0,024)	0,107 (0,173)	0,278** (0,097)	-0,018 (0,098)	0,202 (0,148)	-0,033 (0,052)
Akershus	-0,067*** (0,019)	0,006 (0,120)	0,250*** (0,065)	-0,164 (0,089)	-0,309 (0,170)	0,102** (0,038)
Oslo	-0,006 (0,020)	-0,062 (0,139)	0,046 (0,075)	-0,186 (0,106)	-0,587* (0,233)	0,134** (0,042)
Hedmark	0,011 (0,022)	0,128 (0,137)	-0,104 (0,086)	0,171 (0,090)	0,411** (0,154)	-0,173*** (0,049)
Oppland	0,012 (0,021)	0,007 (0,139)	-0,056 (0,083)	0,059 (0,095)	0,331* (0,157)	-0,091 (0,047)
Buskerud	-0,009 (0,022)	-0,165 (0,144)	0,091 (0,078)	0,056 (0,091)	0,112 (0,162)	-0,044 (0,044)
Vestfold	0,077*** (0,020)	-0,282 (0,152)	-0,284** (0,089)	0,261** (0,087)	-0,111 (0,177)	-0,118* (0,047)
Telemark	-0,000 (0,024)	0,067 (0,147)	-0,026 (0,090)	0,031 (0,097)	0,283 (0,162)	-0,066 (0,048)
Aust-Agder	0,022 (0,026)	0,150 (0,163)	-0,172 (0,108)	0,065 (0,107)	0,334 (0,178)	-0,095 (0,055)
Vest-Agder	0,012 (0,023)	-0,073 (0,149)	-0,026 (0,087)	0,032 (0,101)	0,127 (0,177)	-0,036 (0,049)

Rogaland	0,027 (0,019)	-0,080 (0,123)	-0,093 (0,073)	0,122 (0,080)	0,176 (0,141)	-0,090* (0,039)
Hordaland	0,065*** (0,017)	-0,217 (0,119)	-0,241*** (0,071)	0,044 (0,081)	0,275* (0,139)	-0,071 (0,039)
Sogn Fjordane	0,048* (0,023)	-0,089 (0,156)	-0,198* (0,099)	0,059 (0,106)	0,529** (0,162)	-0,144** (0,056)
Møre og Roms	0,083*** (0,018)	-0,294* (0,131)	-0,316*** (0,080)	0,332*** (0,083)	0,190 (0,153)	-0,224*** (0,048)
Sør-Trøndelag	-0,016 (0,020)	0,173 (0,121)	-0,003 (0,074)	-0,110 (0,097)	0,300 (0,155)	-0,009 (0,043)
Nord-Trøndelag	0,078*** (0,021)	-0,027 (0,150)	-0,411*** (0,103)	0,033 (0,104)	0,625*** (0,156)	-0,161** (0,054)
Nordland	0,060** (0,019)	-0,382** (0,143)	-0,156* (0,080)	0,235** (0,085)	0,429** (0,146)	-0,219*** (0,047)
Troms	0,118*** (0,020)	-0,512** (0,173)	-0,472*** (0,102)	0,248** (0,094)	0,483** (0,162)	-0,245*** (0,056)
Finnmark	0,078** (0,026)	-0,169 (0,207)	-0,340** (0,130)	0,186 (0,120)	0,395 (0,211)	-0,178* (0,072)
Primærnærings	0,071 (0,051)	0,351* (0,176)	-0,534** (0,166)	-0,618*** (0,185)	-0,387 (0,200)	0,259*** (0,059)
Industri	0,081* (0,037)	-0,021 (0,138)	-0,252** (0,095)	-0,020 (0,103)	-0,059 (0,126)	0,025 (0,050)
Bygg og anlegg	0,017 (0,043)	0,517*** (0,143)	-0,486*** (0,122)	-0,091 (0,106)	-0,149 (0,130)	0,075 (0,050)
Handel	-0,002 (0,035)	-0,388** (0,130)	0,155 (0,084)	-0,008 (0,102)	-0,428** (0,131)	0,102* (0,049)
Transport	0,021 (0,039)	-0,054 (0,144)	-0,032 (0,095)	-0,163 (0,117)	-0,202 (0,143)	0,112* (0,053)
Hotell og rest	0,132*** (0,037)	-0,294* (0,147)	-0,301** (0,099)	0,129 (0,114)	-0,849*** (0,187)	0,106 (0,055)
Undervisning	0,366*** (0,034)	-1,980*** (0,206)	-1,353*** (0,118)	0,844*** (0,115)	-0,933** (0,303)	-0,471*** (0,106)
Helse	0,302*** (0,033)	-1,164*** (0,139)	-0,917*** (0,092)	0,659*** (0,101)	-0,368* (0,150)	-0,360*** (0,061)
Olje	0,224*** (0,042)	-0,329 (0,207)	-0,781*** (0,166)	0,221 (0,131)	-0,007 (0,171)	-0,109 (0,073)
Annen tjeneste	0,236*** (0,033)	-1,134*** (0,128)	-0,475*** (0,083)	0,405*** (0,098)	-0,834*** (0,135)	-0,045 (0,049)

Ser vi først på de som tok allmennfag som første utdanning, er sannsynligheten for å ha gått videre på høyere utdanning som ventet økende med foreldrenes utdanningsnivå. Når foreldre er gift eller fars inntekt er høy øker også tilbøyeligheten til videre studier på universitet eller høyskole. Gitt fullført allmennfag før 25 år finner vi ingen kjønnsforskjell når det gjelder å gå videre på høyere utdanning. Å skaffe seg en yrkesfaglig kompetanse etter først ha tatt allmennfag er mest utbredt blant kvinner, og blant dem med foreldre med lite utdanning og lav inntekt. Barn av foreldre med høyere utdanning har lav sannsynlighet for å skaffe seg yrkeskompetanse etter først å ha tatt allmennfag, de går i stedet videre på høyere utdanning. Familiebakgrunn som tilsier en lav forventet fullføring av allmennfag videregående, øker sannsynligheten for reorientering mot yrkesfag blant dem som faktisk har fullført. Det er likevel svært få (6 prosent) som velger denne nyorienteringen.

Blant dem med fullført yrkesfag (kolonne 4 – 6) finner vi ulike mønstre. Sannsynlighet for overgang fra yrkesfag til allmennfag/høyere utdanning stiger som ventet med økende utdanningsnivå hos foreldrene. Kvinner går over til allmennfag eller høyere ut-

danning i større grad enn menn. Det må understrekes at ikke alle som tar høyere utdanning nødvendigvis har re-orientert seg til et annet felt. Gruppen favner om de som har tatt allmennfaglig påbygging og valgt et helt annet utdanningsfelt, men også de som har videreutdannet seg innenfor sitt felt, f.eks. elektrikere som har blitt elektroingeniører. Sannsynligheten for å ta ytterligere en yrkesfaglig utdanning er høyere blant menn enn kvinner, og faller noe hvis far har høyere utdanning.

Ser vi på alle med fullført videregående før 25 år samlet, finner vi at de som tar høyere utdanning eller allmennfag (etter yrkesfag) skiller seg ut på de sosiale bakgrunnsvariablene og særlig foreldres utdanningsnivå. De som benytter seg av de institusjonelle ordningene for yrkesfaglig kompetanse som voksen, derimot, har en bakgrunn som ligner mer på dem som ikke tar noen ny utdanning. Kvinner orienterer seg i større grad enn menn fra yrkesfag til allmennfaglig eller høyere utdanning. Kvinner tar også i noe større grad enn menn en yrkesfaglig utdanning hvis de har allmennfag fra før, derimot tar menn i større grad enn kvinner et yrkesfag nr. 2 hvis de har yrkesfaglig utdanning fra før.

Det er klare forskjeller mellom fylkene i sannsynlighetene for å ta en ny utdanning etter fylte 25 år. Hvis vi konsentrerer oss om sannsynligheten for å ta yrkesfag, er det først og fremst sannsynligheten for å ta et yrkesfag nr. 2 som varierer mellom fylkene. I syv fylker spredt rundt i landet er sannsynligheten større for å ta et yrkesfag nr. 2 enn i referansefylket Østfold, mens i ett fylke er sannsynligheten mindre. Forskjellene kan her skyldes forskjeller i graden av tilrettelegging for å ta fagbrev fra fylkeskommunen og fra større virksomheter i fylket. Sannsynligheten for å gå fra allmennfag til yrkesfag varierer lite mellom fylkene, der kun Nordland og Troms skiller seg ut fra referansefylket ved å ha en lavere sannsynlighet for å ta yrkesfag etter allmennfag. Når det gjelder sannsynligheten for å ta høyere utdanning etter allmennfag eller å ta allmennfag/høyere utdanning etter yrkesfag, er det også klare forskjeller mellom fylkene, der blant annet noen fylker (Vestfold, Møre- og Romsdal, Nordland og Troms) har større sannsynlighet for begge deler enn referansefylket. Mange faktorer kan påvirke forskjellene mellom fylkene, graden av tilrettelegging er nevnt, men også regionale ulikheter i etterspørselen etter ulike typer kompetanse og ulikheter i hvor godt dimensjoneringen av videregående opplæring matcher arbeidslivets behov og den enkeltes ønsker kan spille inn.

Videre utdanningskarrierer blant voksne med videregående kompetanse henger nært sammen med kvalifiseringsveiene innenfor de ulike næringene (Høst 2004, Nyen & Tønder 2014). I bygg- og anleggsnæringen er fagbrev en helt sentral kvalifikasjon (Høst & Michelsen 2010; Nyen, Skålholt & Tønder 2015). Sysselsatte i bygg og anlegg er også de eneste som har større sannsynlighet enn referansekategori (de uten arbeid) for å ta yrkesfag etter allmennfag. Derimot har sysselsatte i næringer som handel, undervisning, helse og annen tjenesteyting langt lavere sannsynlighet for å ta yrkesfag etter først å ha fullført allmennfaglig videregående. Dette har trolig sammenheng med at fagbrevet i disse næringene enten spiller en liten rolle (handel) eller oppleves å gi mindre attraktive yrkesmuligheter enn høyere utdanning når man har studiekompetanse fra før (helse, undervisning). Dette mønsteret henger godt sammen med at sysselsatte i de samme næringene (med unntak av handel) nettopp har en større sannsynlighet for å ta høyere

utdanning etter allmennfag og allmennfag/høyere utdanning dersom de har yrkesfaglig kompetanse.

5 Oppsummering og konklusjoner

Norge et land med gode muligheter for voksne til å fullføre videregående opplæring og ta fagbrev sammenlignet med andre land. Dels kan voksne ta fagbrev etter å ha vært lærlinger, slik som unge også kan. I tillegg gir praksiskandidatordningen voksne som har lang og variert erfaring innenfor et fag mulighet til å gå opp til fagprøve og ta fagbrev. Problemstillingen i dette notatet har vært: Hvem er det som bruker disse mulighetene? Har de som tar fagbrev som voksne en videregående utdanning fra før, eller fullfører de videregående for første gang? I hvilken grad er fagbrev som voksen en vei til fullført videregående for grupper som ellers trolig ville blitt stående uten fullført videregående opplæring? Eller er det sosiale rekrutteringsgrunnlaget det samme for voksne som tar fagbrev, som det er for unge?

Den største gruppen som tar fagbrev som voksne, har ikke fullført videregående opplæring tidligere. To av tre fagbrev i praksiskandidatordningen (1998–2013) ble oppnådd av personer uten fullført videregående, mens det samme gjaldt 55 prosent av de voksne lærlingene. Andelen som tok fagbrev som voksen første gang gjennom praksiskandidatordningen nådde en topp i 1998, noe som hadde sammenheng med at nye fag kom inn i ordningen og at framtiden til ordningen var usikker. Fra midten av 2000-tallet har andelen førstegangsfullføringer falt svakt til dagens nivå på litt over 60 prosent.

Vår studie av rekruttering til fagbrev som voksen etter sosial bakgrunn er delt i tre analyser: (1) hvem tar fagbrev som voksen som første fullførte videregående opplæring, (2) hvem tar fagbrev som voksen blant dem som ikke har fullført videregående ved alder 25 år, og (3) hvem tar fagbrev som voksen etter å ha fullført videregående opplæring som unge.

Vårt hovedfunn er at de som tar fagbrev som voksne, og på den måten fullfører videregående for første gang, har en sosial bakgrunn svært lik dem som ikke oppnår videregående kompetanse. De har oftere unge foreldre med kort utdanning og lav yrkesinntekt. Analysene viser videre at det først og fremst er praksiskandidatordningen som bidrar til en sosial rekruttering til utdanning som bryter med de vante mønstrene. De som tar fagbrev etter å ha vært lærlinger som voksne har en sosial bakgrunn som ligner mer på hva vi finner hos dem som tar yrkesfag som unge.

Praksiskandidatordningen representerer en vei til å fullføre videregående utdanning for en gruppe med lav sannsynlighet for å fullføre videregående. Dette funnet bekreftes delvis når vi ser spesifikt på gruppen som står uten fullført videregående opplæring når de er 25 år. Også i denne gruppen har de som tar fagbrev som voksne gjennom praksiskandidatordningen en foreldreutdanningsbakgrunn som ligner på dem som ikke fullfører i det hele tatt fram til 40 års alder, særlig når man ser på mors utdanning. Dette står i kontrast til dem som i voksen alder fullfører med allmennfag, der marginaleffektene av foreldres utdanningsnivå alle er positive.

Ser vi på hvem som i voksen alder re-orienterer seg og tar en annen utdanning, er resultatene mer sammensatte. Mønsteret er likevel at unge av foreldre med lang utdanning i større grad tar høyere utdanning selv, eller orienterer seg over fra yrkesfag til allmennfag. På den annen side, de som bruker de institusjonelle ordningene som finnes til å gå fra allmennfag til yrkesfag eller ta et yrkesfag nr. 2 som voksne, har en bakgrunn som ligner mer på dem som ikke tar noen ny utdanning.

Å ta fagbrev som voksen er langt mindre utbredt blant kvinner enn menn. Kvinner har lavere sannsynlighet enn menn for å ta fagbrev som voksen som første utdanning på videregående nivå, både som praksiskandidat og lærling. Dette skyldes ikke kun at jenter har bedre gjennomføring som unge enn guttene. Også blant dem uten videregående kompetanse ved 25-års alder er det mindre sjanse for å ta fagbrev via praksiskandidatordningen blant kvinner. Tolkningen av kjønnsforskjellene vi finner, kompliseres av at yrkesfagene (og arbeidslivet) er svært kjønnsdelt. Det er vanskelig å skille ulikheter på tvers av fag, fra betydningen av kjønnsdominans. Kvinner er svakere representert i de delene av arbeidslivet der yrkesfagene står sterkt og praksiskandidatordningen er utbredt. I analysen av de som ikke har fullført ved 25 års alder, der vi kontrollerer for næring (og indirekte type yrkesfag), blir kjønns effektene noe redusert, og borte for lærlingordningen. Men det er som nevnt fortsatt slik at kvinner i mindre grad er praksiskandidater og i større grad tar allmennfag. Det samme mønsteret ser vi i reorienteringsanalysen av de som allerede har fullført en videregående opplæring ved 25 års alder. Kvinner med fullført yrkesfag er mer tilbøyelige til å ta allmennfag enn et nytt yrkesfag. På den annen side har kvinner med fullført allmennfag større sannsynlighet enn menn for å ta et yrkesfag i voksen alder (kontrollert for næring).

Praksiskandidatordningen formaliserer og synliggjør kompetanse opparbeidet i gjennom læring i arbeidslivet. Grupper med lite utdanning har i mange tilfeller negative erfaringer med tradisjonell skoleopplæring og lærer gjerne lettere og er mer motivert for læring hvis den skjer i forbindelse med arbeidet (Hagen & Skule 2001; Illeris 2003; Nyen, Hagen & Skule 2004). Trolig er det dette noe av grunnen til at ordningen, i motsetning til andre måter å oppnå formell kompetanse på, bidrar til å utjevne sosiale forskjeller i hvem som fullfører videregående opplæring. Ved at adgangen til å ta fagprøve som praksiskandidat betinger at man har jobbet i flere år som ufaglært innenfor arbeidsfeltet, har ordningen dessuten et rekrutteringsgrunnlag som adskiller seg fra de andre veiene til fullført videregående opplæring¹⁰.

¹⁰ I Meld.St. 16 (2015-2016) Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring foreslås praksiskandidatordningen videreført. Samtidig foreslås det opprettet ytterligere en vei til fagbrev for ufaglærte som ikke har tilstrekkelig praksis til å gå opp til fagbrev etter praksiskandidatordningen. Her vil fagbrevet oppnås gjennom en kombinasjon av opplæring og lønnet arbeid. Hvis det blir vedtatt, vil det representere ytterligere en ordning for å kunne fullføre videregående opplæring på grunnlag av læring i arbeid (og opplæring).

Referanser

- Bakken, A. & Elstad, J. I. (2013). Kunnskapsløftet og sosioøkonomiske forskjeller i skolerresultater. I B. Karsth, J. Møller & P. Aasen (red.), *Reformtakter. Om fornyelse og stabilitet i grunnopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Beicht, U. & Walden, G. (2015). How socially selective is the German system of initial vocational education and training? Transitions into initial vocational training and the influence of social background. *Journal of Vocational Education and Training*, 67(2), 235–255.
- Black, S. E., Devereux, P. J. & Salvanes, K. G. (2005). Why the Apple Doesn't Fall Far: Understanding Intergenerational Transmission of Human Capital. *American Economic Review*, 95(1), 437–449.
- Bore, L., Nyen, T., Reegård, K. & Tønder, A. H. (2012). *Internopplæring i varehandelen*. Fafo-rapport 2012:23. Oslo: Fafo.
- Deichman-Sørensen, T., Olsen, O. J., Skålholt, A. & Tønder, A. H. (2012). *Om bredde og fordypning i bygg- og anleggsgagnene. Utredning av mulighet for fagkonsentrasjon på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk*. Rapport 2012:36. Oslo: Fafo.
- Ekren, R. (2014). Sosial reproduksjon av utdanning? *Samfunnsspeilet*, 5/2014, 20–24.
- Falch, T. & Nyhus, O. H. (2011). Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting og inaktivitet blant unge voksne. *Søkelys på arbeidslivet*, 28(4), 285–301.
- Glorieux, I., Heyman, R., Jegers, M. & Taelman, M. (2011). 'Who takes a second chance?' Profile of participants in alternative systems for obtaining a secondary diploma. *International Journal of Lifelong Education*, 30 (6), 781-794.
- Greinert, W.-D. (2004). European vocational training systems: The theoretical context of historical development. I Cedefop: *Towards a history of vocational education and training (VET) in Europe in a comparative perspective*. Luxembourg: Cedefop Panorama series 103, 17–27.
- Hagen, A. & Skule, S. (2001). *Yrke, opplæringsbehov og interesse for etter- og videreutdanning*. Fafo-rapport 372. Oslo: Fafo.
- Hagen, A., Nadim, M. & Nyen, T. (2008). *Bruk av fagkompetanse i arbeidslivet*. Fafo-rapport 2008:29. Oslo: Fafo.
- Hansen, E. N. & Mastekaasa, A. (2006). Social Origins and Academic Performance at University. *European Sociological Review*, 22, 277–291.

- Heckman, J.J., Humphries, J.E. & Mader, N.S. (2010). *The GED*. NBER Working Paper 16064. Cambridge MA: NBER.
- Hernes, G. (1974). Om ulikhetens reproduksjon: hvilken rolle spiller skolen? I *I forskningens lys* (s. 231–251). Oslo: NAVF.
- Hertz, T., T. Jayasundera, P. Piraino, S. Selcuk, N. Smith, & A. Verashchagina (2008). The inheritance of educational inequality: International comparisons and fiftyyear trends. *B. E. Journal of Economic Analysis & Policy* 7 (2), 1–46.
- Hægeland, T., Kirkebøen, L., Raaum, O. & Salvanes, K. G. (2013). Hvorfor gjør barn av høyt utdannede det bedre på skolen? *Utdanning 2013, Statistiske analyser*, Statistisk sentralbyrå.
- Høst, H. (2004). *Kontinuitet og endring i pleie- og omsorgsutdanningene: en studie av utviklingen i utdanningene til hjelpepleier og omsorgsarbeider*. Rapport 4, 2004. Bergen: Rokkansenteret.
- Høst, H. & Michelsen, S. (2010). Ungdom, lærlingordning og overgang til arbeidsmarkedet – endringer fra 1994 til 2008. *Søkelys på arbeidslivet*, 27(3), 175–190.
- Høst, H., Skålholt, A. & Nyen, T. (2012). *Om potensialet for å få bedriftene til å ta inn flere lærlinger. En kartlegging av norske bedrifters syn på lærlingordningen*. NIFU Arbeidsnotat 10/2012. Fafo-notat 2012:18. Oslo: NIFU/Fafo.
- Illeris, K. (2003). *Voksenutdanning og voksenlæring*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Jørgensen, C. H. (2009). Fag mellom arbejde, organisation og uddannelse: har fagene fremtiden bag sig? *Tidskrift for Arbejdsliv*, 11(3), 13–31.
- Marsden, D. (1986). *The end of Economic Man? Custom and Competition in Labour Markets*. Brighton: Wheatsheaf.
- Nyen, T., Hagen, A. & Skule, S. (2004). *Livslang læring i norske arbeidsliv. Resultater fra Lærevilkårsmonitoren 2003*. Fafo-rapport 434. Oslo: Fafo.
- Nyen, T. (2005). *Livslang læring i norske arbeidsliv II. Resultater fra Lærevilkårsmonitoren 2005*. Fafo-rapport 501. Oslo: Fafo.
- Nyen, T. & Tønder, A. H. (2014). *Yrkesfagene under press*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nyen, T., Skålholt, A. & Tønder, A. H. (2015). Fagopplæring som vei inn i arbeidslivet. I H. Høst (red.), *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. Sluttrapport*. NIFU-rapport 14/2015 / Fafo-rapport 2015:32 / HiOA-rapport 2015 nr. 4. Oslo: NIFU/Fafo/HiOA.
- Olsen, O. J. (2008). *Institusjonelle endringsprosesser i norske fag- og yrkesutdanning. Fornyelse eller gradvis omdannelse*. Rapport 2008:05. Bergen: Rokkansenteret.

- Olsen, O. J., Høst, H. & Michelsen, S. (2008). Veier fra yrkesopplæring til arbeidsliv. En studie av det norske overgangsregimets effektivitet. I J. Olofsson & A. Panican (red.), *Ungdomars väg från skola till arbetsliv. Nordiska erfarenheter*. TemaNord 2008:584. København: Nordisk ministerråd, 249–332.
- Stocké, V. 2007. Explaining Educational Decision and Effects of Families' Social Class Position: An Empirical Test of the Breen-Goldthorpe Model of Educational Attainment. *European Sociological Review*, 23(4), 505–519.
- Vibe, N., Frøseth, M. W. & Hovdhaugen, E. (2013). Strukturreform i motvind. Kunnskapsløftet og tilbudsstrukturen i videregående opplæring. I B. Karseth, J. Møller & P. Aasen (red.), *Reformtakter. Om fornyelse og stabilitet i grunnsopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wren, A. (red.) (2013). *The Political Economy of the Service Transition*. Oxford: Oxford University Press.
- CEDEFOP (udatert). Hentet fra <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/statistics-and-indicators/databases/way-2020-enhanced-comparisons>. Thessaloniki: CEDEFOP.
- OECD (2014). Indicator A2: How many students are expected to complete upper secondary education? I *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing. Hentet fra <http://dx.doi.org/10.1787/888933115122>
- OECD (2015). *OECD Reviews of Vocational Education and Training. Key messages and country summaries*. Paris: OECD Publishing.

Appendiks

Tabell A-1 Nyorientering etter fullføring ved 25 år, allmennfag. Deskriptiv. 1973-kohort.

	Observasjoner	Høyere utdanning	Yrkesfag uten fagbrev	Praksiskandidat	Voksenlærling	Ingen ny utdanning
Alle	29982	77,6	3,5	1,5	1,1	16,3
Kvinner	16860	78,5	4,0	1,4	0,7	15,4
Menn	13122	76,4	2,9	1,8	1,5	17,4
Mor ikke fullført vgs	18846	72,0	4,5	2,1	1,3	20,1
Mor vgs	3306	81,5	2,8	1,0	1,1	13,6
Mor høyere utd	7724	89,6	1,4	0,4	0,5	8,1
Far ikke fullført vgs	13514	70,8	4,7	2,3	1,3	20,9
Far vgs	6287	76,5	3,7	1,7	1,4	16,8
Far høyere utd	9775	87,9	1,7	0,5	0,5	9,4
Mor alder <20	1778	67,0	4,5	2,6	1,7	24,2
Mor 20-30	22484	78,0	3,4	1,5	1,1	16,1
Mor alder >30	5716	79,3	3,7	1,5	0,8	14,6
Foreldre ikke gift 19	2462	71,5	3,3	1,2	1,1	22,9
Foreldre gift 19	27520	78,1	3,5	1,6	1,1	15,7
Mor ikke ufør 19	27573	78,1	3,4	1,5	1,1	15,8
Mor ufør 19	2409	71,6	4,1	1,7	1,2	21,4
Far ikke ufør 19	27987	77,9	3,4	1,5	1,1	16,0
Far ufør 19	1759	73,1	4,3	2,2	1,1	19,3
Mor ikke sosialstø	29403	77,8	3,5	1,5	1,1	16,1
Mor sosialstønad 19	579	66,5	4,5	2,1	0,9	26,1
Far ikke sosialstønad	29300	77,9	3,5	1,5	1,1	16,0
Far sosialstønad 19	446	62,6	4,0	2,2	2,2	28,9

Tabell A-2 Nyorientering etter fullføring ved 25 år, yrkesfag. Deskriptiv. 1973-kohort.

	Observasjoner	Allmennfag eller høyere utdanning	Nytt yrkesfag uten fagbrev	Praksiskandidat	Voksenlærling	Ingen ny utdanning
Alle	13203	29,6	1,1	7,5	3,7	58,2
Kvinner	4537	37,1	2,5	4,0	1,7	54,7
Menn	8666	25,6	0,4	9,3	4,7	60,0
Mor ikke fullført vgs	11045	27,4	1,1	7,8	3,7	60,0
Mor vgs	935	34,1	1,4	7,2	3,9	53,5
Mor høyere utd	1184	45,5	0,6	4,8	3,5	45,6
Far ikke fullført vgs	8778	26,1	1,2	8,1	3,8	60,9
Far vgs	2781	31,8	1,0	6,9	3,8	56,5
Far høyere utd	1476	46,3	1,0	4,8	2,5	45,4
Mor alder <20	1078	25,4	1,3	8,7	3,9	60,7
Mor 20-30	9836	29,8	1,1	7,5	3,7	58,0
Mor alder >30	2288	30,3	1,1	6,9	3,5	58,1
Foreldre ikke gift 19	1278	28,4	1,3	7,1	4,3	58,9
Foreldre gift 19	11925	29,7	1,1	7,5	3,6	58,1
Mor ikke ufør 19	11702	29,9	1,0	7,5	3,7	57,9
Mor ufør 19	1501	27,1	1,7	7,4	3,1	60,6
Far ikke ufør 19	11850	29,8	1,1	7,4	3,7	58,1
Far ufør 19	1251	27,6	1,5	8,1	3,4	59,5
Mor ikke sosialstønad	12792	29,7	1,1	7,5	3,6	58,1
Mor sosialstønad 19	411	25,8	2,2	7,8	4,1	60,1
Far ikke sosialstønad	12778	29,7	1,1	7,4	3,6	58,2
Far sosialstønad 19	323	25,7	1,9	8,4	4,6	59,4

Voksne som tar fagbrev

Mange fullfører videregående opplæring i voksen alder i Norge. Det finnes gode muligheter for å ta fagbrev som voksen, blant annet gjennom praksiskandidatordningen som gir voksne med lang og variert arbeidserfaring i et fag mulighet for å gå opp til fagprøve og ta fagbrev. I dette notatet analyserer vi blant annet hvilken sosial bakgrunn de som tar fagbrev som voksne har. Er dette veier til formell yrkeskompetanse og fullført videregående opplæring for grupper som i mindre grad fullfører videregående opplæring som unge? Eller er det sosiale rekrutteringsgrunnlaget det samme for voksne som tar fagbrev, som det er for unge? Notatet er utarbeidet i et samarbeid mellom Fafo og Frischsenteret.

Fafo

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2016:11
ISSN 0804-5135
Bestillingsnr. 10235